

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

6^E JAARGANG

WOENSDAG 12 OCTOBER 1921

No. 302

INHOUD

	Blz.
WERKLOOSHEID EN VRIJHANDEL door Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart.....	873
Na de opheffing der Rijkskolendistributie. Een terugblik door Prof. Ir. Is. P. de Vooy.....	875
De Statistiek van Voortbrenging en Verbruik II door Ir. C. F. Stork.....	880
Melk en Zuivel in Nederland II door G. J. Blink.....	882
Eenige beschouwingen omtrent het Financieel systeem der Vereenigde Staten van Noord-Amerika III door Mr. Dr. A. Spanjer.....	884
Het Centraal Verslag der Arbeidsinspectie over 1919 door G. de Clercq.....	886
AANTEKENING:	
Overzicht van de Inkomstenbelastingen, geheven van inwoners van Rotterdam voor het jaar 1921/22 door T. Camerling.....	887
INGEZONDEN STUKKEN:	
Productieverdichting en de crisis door Ir. B. Bölger....	889
De moeilijkheden in de Rubbercultuur door A. M. Tilanus	889
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	889—897
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: Mr. G. W. J. Bruins.

Assistent-Redacteur voor het weekblad: D. J. Wansink.

Secretariaat: Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.

Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: Economisch Instituut.

Postcheque en girorekening Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,—
per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen
het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande
ontvangen de abonne's, leden en donateurs kosteloos,
voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0.50 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.

10 OCTOBER 1921.

In den toestand van de geldmarkt kwam geen ver-
andering. De aanvankelijk, direct na de maandwisse-
ling optredende, meerdere geldruimte maakte geen
voortgang, integendeel trad in het midden der be-
richtsweek eenige meerdere vraag op, zoodat de pro-
longatierente weder tot 4½ pCt. steeg en particulier
disconto alleen voor 4% pCt. werd afgedaan. Het
slot was echter weder iets ruimer; prolongatierente
3½ pCt.; disconto 4¼ pCt.

* * *

Op de wisselmarkt was het deze berichtswEEK vrij

stil. De omzetten waren beduidend geringer en de
schommelingen in de koersen waren minder groot.
Het belangrijkste punt was een doorgaans flauwe
stemming voor dollars, waardoor de koers regelmatig
terug liep, zoodat heden cable New York voor 3,03
werd afgedaan.

LONDEN, 8 OCT. 1921.

In den aanvang van de week gingen een drietal
grote banken — naar men mag aannemen met het
oogmerk van „window-dressing” — over tot het te-
rugtrekken van een deel hunner uitstaande fondsen.
Aldus ontstond een zekere krapheid, welke aanleiding
gaf tot het opnemen van een, zij het ook niet zeer
belangrijk, bedrag bij de Bank of England, hetgeen
voor den termijn van een week à 6 pCt. werd ver-
strekt.

Sedert Woensdag werd de markt evenwel ruimer;
vernieuwing van daggeld, aanvankelijk gedaan tegen
4 pCt. en hooger, vond thans plaats tegen 3½ pCt.,
terwijl enkele posten zelfs tegen 3 pCt. werden afge-
sloten. Nieuw geld varieerde tusschen 3½ en 3 pCt.,
terwijl 7-daags geld zich op 4 pCt. handhaafde.

Disconto's bleven vrijwel onveranderd, hoewel in-
dienteele een iets vastere neiging viel op te merken.
De omzetten waren echter zeer gering.

2-maands-papier deed 4½ pCt.

3- „ „ „ 4¼—½ pCt.

4- „ „ „ 4%—½ „

6- „ „ „ 4½—½ „

WERKLOOSHEID EN VRIJHANDEL.

In zijn belangrijk opstel over het onlangs gehouden
vrijhandelscongres een terugblik werpend op het daar
verhandelde, vestigt de heer Hobson terecht inzon-
derheid de aandacht op het feit, dat de klimmende
werkloosheid en de valuta-moeilijkheden (onderling
trouwens nauw samenhangende) voor de handhaving
of verwezenlijking van den vrijhandel thans de ernstigste
gevaren opleveren. Inderdaad dreigen beide,
gelijk ook ten congresse herhaaldelijk bleek, scheiding
te brengen in het kamp der vrijhandelaars, tusschen
eenerzijds degenen die meenen, dat er in de huidige
moeilijkheden van het economisch leven wél aan-
leiding kan bestaan, om de toepassing van den vrij-
handel meer algemeen en meer volkomen te maken,
doch zeker allermintst aanleiding, om aan het begin-
sel van den freetrade den rug toe te keeren; en an-
derzijds hen, die oordeelen, dat men tegen de concur-
rentie uit landen met een plotseling sterk verminder-
den levensstandaard zich moet te weer stellen, zoo
noodig ook door het; moge het tijdelijk zijn, prijsgeven
van beginselen van handelspolitiek, welker juistheid
men voor normale omstandigheden gaarne en met

overtuiging wil blijven erkennen. Tot deze laatste behoort de heer Hobson zelf.

De zaak schijnt mij inderdaad van voldoende belang om er hier nog eens op terug te komen. De valutakwestie laat ik daarbij thans rusten. Te erkennen valt het niet, dat landen als Duitsland hier op allerlei gebied aanbiedingen kunnen doen tot prijzen, waartegen de eigen nijverheid onmogelijk concurreeren kan, en dat omgekeerd die landen onze producten niet kunnen "kopen" tegen de prijzen, welke dezerzijds moeten worden verlangd om de productie-kosten te dekken. Het gevolg is inkrimping, stilstand schijnbaar van het bedrijfsleven hier te lande, en een handelsbeweging welke, zoo men enkel op de klachten let, slechts invoercijfers zou aanwijzen. Ik gebruikte het woord „schijnbaar”, wijl stilstand van het bedrijfsleven in vollen omvang natuurlijk niet plaats heeft, en ook niet plaats zou kunnen hebben; de bedrijven die in moeilijkheden verkeerden klagen luid, maar daarnaast staan andere die ongestoord doorwerken, en die ten deele zelfs zijn gebaat door den goedkoop geworden invoer van allerlei, wat in het bedrijf noodig is. En evenzo vergist men zich, wanneer men uit de klachten van allerlei industrieën zou afleiden, dat de goederenbeweging over onze grenzen enkel nog maar in één richting, naar ons toe, zou plaats vinden. Van Januari tot en met Juli van dit jaar werd ingevoerd voor een waarde van f 1322 miljoen en uitgevoerd voor een waarde van f 773 miljoen, tegen onderscheidenlijk f 1849 en f 969 miljoen in het overeenkomstig tijdperk in 1920. Het invoersaldo is dus zelfs teruggelopen van f 879 op f 549 miljoen.

Ik wijs op het laatste niet om den indruk te wekken, als waren de moeilijkheden, waarover men klaagt, reeds overwonnen, en als ware die teruggang een heugelijk verschijnsel. Integendeel zie ik er een aanwijzing in van onze eigen geleidelijke verarming; en ik denk er niet aan te loochenen, dat nog allerlei bedrijven zwaar lijden onder de concurrentie der landen met steeds meer depreciërende valuta, en onder het „gemis aan koopkracht”, gelijk het heet, van de bevolking dier landen. Doch de cijfers bewijzen in ieder geval, dat men van een geheel eenzijdigen invoer zeker niet spreken mag.

Naar het mij voorkomt, berust het verzet tegen die concurrentie, en in het algemeen de beoordeeling van aard en oorzaken der tegenwoordige crisis, welke de handhaving van den vrijhandel ook hier te lande zou kunnen in gevaar brengen, op een eigenaardig „conservatisme”. Gelijk men overal de geldeenheden nog blijft noemen met den naam, dien zij in 1914 hadden; van guldens, marken, kronen, francs blijft spreken, zonder zich te realiseeren, dat hetgeen thans b.v. een gulden heet, zoolang men in het disagio onzer geldeenheid tegenover den dollar blijft berusten, iets gansch anders is dan wat vóór 7½ jaar dien naam droeg, — zoo blijft men het algemeen en individueel welvaartspeil van vóór den oorlog nog steeds als standaard beschouwen, zonder zich er rekenschap van te geven, dat de wereld sedert gruwelijk en gruwelijk is verarmd. Zeker, men spreekt daarover wel telkens, steunt ook naar vermogen degenen, die in de vroegere oorlogvoerende landen die verarming op zoo ontzettende wijze ervaren. Maar dat niet enkel ginds, doch evenzeer hier, zij het gelukkig in veel mindere mate, verarming plaats vond, daarvan geeft men zich niet of onvoldoende rekenschap. En de inflatiekoorts, waaronder ook het Nederlandsche volk zoo zwaar te lijden had en heeft, kon een tijd lang maar al te gemakkelijk de oogen voor de harde werkelijkheid doen sluiten.

Wat beteekent het, dat, laat ons zeggen Duitsland, tegen zoo ontzaggelijk lage prijzen naar het buitenland begeert te verkoopen? Toch zeker niet, dat het Deutsche volk, ondanks den bitteren nood waarin het verkeert,¹⁾ plotseling bevangen is door

¹⁾ Zou het nog noodig zijn het bestaan daarvan te be-

een onweerstaanbaren drang om vreemden door het goedkoop leveren van de vruchten van eigen moeizamen arbeid te bevoordeelen! De levensstandaard is er, vergeleken bij dien elders, zéér aanzienlijk gedaald; en bovendien moet het volk voor een waarde van miljarden goudmarken per jaar kosteloos aan het buitenland leveren, d.w.z. de vruchten van zijn werken tot dit bedrag door middel van belastingen ter beschikking stellen van den Staat, die ze weer afdraagt aan zijn vroegere vijanden. En in die omstandigheden spreekt het waarlijk van zelf, dat het volk noodgedwongen bereid is te werken en te leveren tot elken prijs, die nog even het noodzakelijkst levensonderhoud dekt.

Men spreekt in dit verband van „dumping”, daarmee een term gebruikend, die een practijk aanduidt, krachtens welke aan den vreemdeling lager prijzen worden berekend, dan aan den landgenoot, een practijk, welke vóór den oorlog hier en daar, het eerst in Amerika, gevolgd; tot heel wat verbittering heeft geleid, en ook nu, indien zij werd toegepast, opnieuw tot bitterheid zou kunnen stemmen. Van „dumping” in den eenigen zin, waarin tot dusver het woord werd verstaan, is echter thans niet de minste sprake. En het is kortweg ergerlijk om hetgeen Duitsland „in höchster Not” thans moet doen te bestempelen met een naam, die bij uitstek geschikt is om internationale gevoeligheden té prikkelen, en zodoende het kweken van een beter, milder geest tusschen de volken te bemoeilijken.

En in de tweede plaats, wat beteekent het, dat de „koopkracht” voor de producten van het buitenland in Centraal- en Oost-Europa verdwenen heet? Dat in Argentinië de voedingsmiddelen zoo overvloedig zijn, dat zij bederven, en ten deele als stookmateriaal op de spoorwegen worden gebruikt, terwijl door miljoenen in Europa met hongersnood wordt geworsteld? De oorzaken zijn niet overal dezelfde, doch bepalen wij ons weder tot Duitsland. De behoefte aan voedsel, kleeding, grond- en hulpstoffen voor allerlei bedrijven is hier dringender dan ooit. Aan bereidwilligheid om hard te werken ten einde die goederen te kunnen kopen, mangelt het geenszins. Maar hetgeen er na de verplichte kosteloze levering aan het buitenland aan arbeidsprestatie nog beschikbaar blijft, is ontoereikend om het buitenland de kosten van zijn producten, berekend naar den loonstandaard, die daar nog geldt, te vergoeden. Natuurlijk ware het, niet voor Duitsland alleen, doch voor de economische wereldgemeenschap in haar geheel, het beste, ja het enig redelijke, om de schadeloosstelling, zoolang niet geheel te schrappen en vereven te achten met de reusachtige offers in allerlei vorm door het land tot dusver reeds aan zijn vroegere vijanden gebracht, dan toch, door aanzienlijke verlaging van het ongehoord bedrag waarop zij werd bepaald, en door aanmerkelijke vergemakkelijking van de termijnen en voorwaarden van afbetaling, te verlichten tot op hetgeen valt binnen de grenzen van de draagkracht van het zoo verarmde volk. Doch indien dit niet gebeurt, dan moet men niet meenen in de omringende landen het levenspeil zooals dit zich tot aan den grooten oorlog had opgewerkt te kunnen handhaven, terwijl vlak naast de deur een goed georganiseerd, tot werken op ieder gebied bekwaam en bereid volk, arbeidt tegen een loon, hetwelk in goederen en diensten omgezet, naar mijne overtuiging zelfs niet voldoende blijken zal, om de bevolking in haar tegenwoordigen omvang in het leven te houden. Zelfs een aanmerkelijke verlaging van de oorlogsschadevergoeding zou in het verarmde Duitsland den loonstandaard toch nog lange jaren

togen, tegenover degenen, die, door het misselijk optreden in het openbaar, ook daar te lande, van de uiteraard weinig omvangrijke groep der „Schieber” en O.W.'ers, in hun oordeel over den toestand van het volk als geheel zich lieten misleiden? Ik meen voorshands mij van zoodanig be-toog te mogen onthouden.

doen blijven ver beneden hetgeen tot dusver bij ons wordt verlangd. Het gevolg zou voor ons blijven een scherpe concurrentie, werkloosheid en malaise, tot geleidelijk een nivelleering der verschillen zal zijn bereikt. De ontzaggelijke bevolkingsvermeerdering heeft een onderlinge afhankelijkheid van de volken doen ontstaan, welke hetgeen de welvaart van een van hen vernietigt onvermijdelijk op de andere doet terugwerken.

Welk is nu het standpunt van den vrijhandel tegenover de aldus ontstane moeilijkheden? De heer Hobson geeft, meen ik, een niet in allen deele juist antwoord op deze vraag, wanneer hij het doet voorkomen als zouden, wat hij noemt, „de huidige orthodoxe Cobdenisten” in den vrijhandel een afdoend „geneesmiddel voor economische kwalen” zien. Het is niet de meening dezer groep, dat toepassing, algemeen, van den vrijhandel de ziekte waaraan het economisch leven thans lijdend is, terstond zal genezen, d.w.z. de welvaart van vóór den oorlog zal herstellen. Dit zal eerst, en dan nog slechts indien de in den misdadigen vrede van Versailles en zijn toepassing liggende kiemen voor nieuwe oorlogen en beroeringen tijdig worden uitgeroeid, ten koste van een ingespannen arbeid van lange jaren mogelijk zijn. De vrijhandelaars meenen slechts, dat invoering van beschermende maatregelen het genezingsproces zou bemoeilijken, en daardoor de landen die er toe mochten overgaan benadeelen.

De mogelijkheid om b.v. ons land met zijn 7 miljoen zielen door wering van de zoo drukkende concurrentie uit het buitenland te maken tot een „self supporting” economische gemeenschap, is volkomen uitgesloten. Wat Sir George Paish ter congresse met betrekking tot het Vereenigd Koninkrijk opmerkte — dat economische autarchie er ongetwijfeld mogelijk ware, mits de bevolking, thans 40 miljoen, er tot 15 miljoen zielen werd teruggebracht — geldt mutatis mutandis ook voor ons land, dat reeds voor $\frac{1}{2}$ van zijn graanbehoefte, of anders gezegd voor de graanbehoefte van $\frac{1}{2}$ zijner bevolking op het buitenland is aangewezen. Wij moeten exporteeren om ons dit graan te verschaffen, exporteeren ook om de steenkolen, ijzer en metaalproducten, katoen en kledingstoffen, tabak en margarine, enz. te betalen, die wij uit het buitenland noodig hebben. Daarbij zullen wij voor onze exportartikelen thans hebben te berusten in het feit, dat de „koopkracht” van een goed deel onzer afnemers in den boven omschreven zin is verminderd. Dekken de dientengevolge te bedingen prijzen de kosten niet, dan moeten de laatste omlaag.

Met name geldt dit, niet uitsluitend doch ook, van de geldloonen, die, het verschijnsel der werkloosheid bewijst het, algemeen gesproken hooger zijn, dan met de waarde der arbeidsprestatie strookt, hooger in ieder geval dan het peil, waarop voor alle arbeiders, zij het niet voor allen in het beroep, vroeger door hen uitgeoefend, plaatsing ware te vinden. Het tegen het tot dusver geldend loon niet te plaatsen deel der arbeiders door middel van werkloosheidsuitkeeringen uit de markt te houden, is een politiek welke, bij tijdelijke inzinking van de arbeidsmarkt gedurende korten tijd stellig heilzaam, niet kan worden volgehouden nu de bovengenoemde oorzaken dier inzinking zonder twijfel nog jaren lang zullen doorwerken. Zij schept voor sommigen koopkracht zonder tegenprestatie, maakt dus verbruik mogelijk waar geen productie tegenover staat, en beperkt zodoende elders de koopkracht, welke zonder de heffingen ter behartiging van de werkloosheidsuitkeeringen zich zoude doen gelden. Ik herhaal, voor het overbruggen eener tijdelijke inzinking deugdelijk, is het stelsel onhoudbaar tegenover een malaise van langen duur.

Maar de pijnlijke werking van dit onvermijdelijk aanpassingsproces wordt verscherpt, wanneer men door wering van den goedkoopten invoer uit het buitenland, de tot dusver ingevoerde artikelen hier te lande duur maakt of duur houdt. Dat men daardoor

het levenspeil elders zou kunnen opvoeren, en zodoende het aanbod van ginds minder dringend maken, zal wel niemand meenen. Integendeel maakt men den toestand der bevolking waartegen de bescherming zou worden gericht, daardoor nog slechts wanhopiger. Hier te lande echter maakt men de verbruikers der ingevoerde goederen tot slachtoffers; bemoeilijkt men, aangezien de invoeren die men wren wil toch moesten worden betaald, onze uitvoerindustrieën en verscherpt zodoende de noodzakelijkheid der verlaging van hun kostenpeil. Wie meenen mocht, dat hier een even groote verbetering van de positie der producenten in de beschermde bedrijfstakken tegenover staat, pleit in de richting der boven onverwezenlijkbaar genoemde „autarchie” en vergeet, dat, niet minder dan in het binnenlandsch verkeer ook in het buitenlandsche, arbeidsverdeling en ruil voor *alle* aan de voortbrenging deelhabenden de vruchten van hun arbeid in verhouding tot de productiemoeite vergroot.

Den ondergrond der beschouwingen van den heer Hobson meen ik te vinden in zijn uitspraak: „De Staat moet tot elken prijs zorgen voor het bestaan van zijn burgers. Deze stelling nu verwerp ik te eenen male. De Staat moet noch kan deze taak volbrengen. Juist omgekeerd ben ik van oordeel, dat het in de laatste kwart eeuw steeds meer loslaten van het beginsel der economische zelfverantwoordelijkheid van de burgers, welk beginsel tot op het uitbreken van den grooten oorlog hun welvaartspeil geleidelijk doch aanmerkelijk bleek op te voeren, voor een zeer groot deel aansprakelijk moet worden gesteld voor de economische misère, waarin wij thans steeds dieper dreigen te verzinken. Reeds lange jaren vóór den oorlog en den daarmee samenhangenden inflatie-gruwel hun heillooze economische gevolgen deden gevoelen, heeft de prediking van de thans ook door den heer Hobson aangevoerde stelling de mentaliteit der arbeiders vergiftigd, en heeft men — o, natuurlijk met de beste bedoelingen! — aan hun wezenlijke belangen de ernstigste schade toegebracht. Hoe eerder men thans tot het beginsel der zelfverantwoordelijkheid terugkeert, hoe grooter de kans, dat door krachtige inspanning de welvaart weder tot langzame stijging zal worden gebracht. Het is inderdaad een verschil in economische levensbeschouwing, hetwelk mij van den heer Hobson scheidt.

In tijden van betrekkelijk groote welvaart kan een volk zich de weelde veroorloven, om in meerdere of mindere mate in te gaan tegen hetgeen uit de grondslagen zelf van het economisch leven voortvloeit. Thans echter is het daarvoor zeker allerminst de tijd. De marge welke beschikbaar is voor proefnemingen van dergelijken aard is uiterst klein geworden. Moge in de moeilijke periode van overgang en aanpassing, welke ook ten onzent nog zal moeten worden doorgemaakt, het economisch herstel niet nog worden verzwaard, door toe te geven aan de oude protectionistische dwalingen.

C. A. VERRIJN STUART.

Utrecht, 1 October 1921.

NA DE OPHEFFING DER RIJKSKOLEN. DISTRIBUTIE. EEN TERUGBLIK.

Om verschillende redenen kan het nuttig zijn een terugblik te werpen op de kolenvoorziening van ons land gedurende en direct na den oorlog. De geschiedenis daarvan is op zich zelve belangwekkend, maar bovendien ook leerzaam. Het kan echter niet de bedoeling van deze beschouwing zijn om te trachten een volledig chronologisch en statistisch overzicht te geven. Het materiaal daarvoor is thans nog wel aanwezig, maar zeer omvangrijk. Het volgende is meer een schets in hoofdlijnen om de beteekenis van eenige periodes uit genoemde geschiedenis uiteen te zetten.

Vanaf half Januari 1915 tot half Januari 1921, dus gedurende zes jaren, was de kolenvoorziening in ons land niet vrij. Dit wil echter volstrekt niet zeg-

gen, dat gedurende al dien tijd eenzelfde beleid en eenzelfde systeem is gevolgd om in de behoeften aan brandstoffen zoo goed mogelijk te voorzien. Het tegendeel is het geval.

Gedurende die zes jaren veranderden telkens weer de redenen waarom eene bemoeiing met de kolenvoorziening noodig was, en met die redenen moesten ook de vorm en de aard dier bemoeiing zich wijzigen. Het rationeele verband tusschen het een en het ander is aan het grootere publiek niet steeds duidelijk geweest, en daarom was het ook uiterst moeilijk om op het gevoerde beleid grondige kritiek te leveren of de tekortkomingen te voorzien. De aanvankelijke poging om voortdurend in het openbaar rekenschap te geven van de maatregelen, die genomen moesten worden lokte veel meer weerstand uit, dan de latere taktiek van binnenkamers beleid en pacificatie der bezwaren. Toch is er geen enkele distributie uit den oorlogstijd geweest, die zoo veel en zoo herhaaldelijk bloot stond aan aanvallen. En ook deze omstandigheid is van grooten invloed geweest op den gang van zaken, zooals uit het volgende verhaal zal blijken.

Toen in Augustus 1914 de oorlog uitbrak, werd de normale kolenvoorziening van Nederland plotseling ernstig verstoord. Deze toch berustte op een scherp concurrerende aanvoer uit Duitschland en Engeland, die op eens gestremd was, terwijl de kolenproductie in Limburg voor een zeer groot deel berustte op export, die eveneens tot stilstand kwam. Doordat het geheele Nederlandsche bedrijfsleven en het vervoerwezen in de eerste oorlogsdagen ontwricht waren, viel de stoornis in de kolenvoorziening niet bijzonder op. En het was deze stoornis, die het allereerst werd opgeheven als sein eener algemeene herleving toen het eerste schip, dat Rotterdam verliet, een met groenten geladen kolenboot was der Scheepvaart- en Steenkolen-Mij., die weldra met kolen terugkwam. Ook de bekende Deutsche kolentreinen rolden weer spoedig over de versperde oostgrens.

Tot het einde van 1914 scheen de kolenvoorziening weer normaal te zijn, doch geleidelijk verminderde de aanvoer van Deutsche kolen, terwijl de onveilige zee niet toeliet een tekort uit Engeland aan te vullen. De export van de Limburgsche kolen, die toegestaan werd voor de hoeveelheden en soorten, die hier te lande niet geplaatst konden worden, moest daarom de aandacht tot zich gaan trekken.

In Januari 1915 begon de eerste bemoeiing met de kolenvoorziening. Het Koninklijk Nationaal Steuncomité richtte een kolenbureau op met een distributie-taak. Echter was deze taak nog ver verwijderd van de rantsoeneering. Met inbegrip van de kolenproductie in Zuid-Limburg waren er genoeg brandstoffen voor de verschillende behoeften, maar toch verminderden de voorraden. Op zichzelf was dit geen verontrustend verschijnsel. Elk jaar werden in den zomer de voorraden weer aangevuld. De moeilijkheid lag dus eigenlijk meer in den naderenden zomer. Verwacht mocht echter worden, dat de Deutsche aanvoeren zich zouden herstellen, zoodra de Silezische mijnen, tijdelijk stopgezet onder de Russische invalbedreiging, weer spoedig zouden gaan werken. De ergste verlegenheid was, dat niet ieder verbruiker de soort kon verkrijgen, die hij gewoon was. En dit kwam, omdat de vóór den oorlog uitgevoerde Limburgsche kolen de plaats moesten gaan innemen der weggevalen hoeveelheden van den import uit Duitschland, Engeland en België. Was deze vervanging vrijgelaten, dan waren twee gevolgen onvermijdelijk geweest. Ten eerste had een deel der verbruikers alle gasrijke brandstoffen gekregen, terwijl de overigen — de kleineren — juist minder goed dan de grootere verbruikers een qualiteitsverandering van hun kolen, d.w.z. het gebruik van gasarmere kolen, konden verdragen. En ten tweede zou de prijs vooral der gasrijke soorten enorm oploopen.

De voorkoming van het een en ander werd, dank zij een rationeele verdeling der kolen, door het opgerichte kolenbureau volkomen bereikt. In het jaar 1915

bleven in ons land de kolenprijzen ongeveer op gelijke hoogte, terwijl die b.v. in de Scandinavische landen en Italië tot de dubbele of verdrievoudigde hoogte stegen. Bovendien werden zonder noemenswaardige moeite de Limburgsche kolen geplaatst, waar die het voordeeligst konden worden aangewend, terwijl met de wenschen der verbruikers zoo veel mogelijk rekening gehouden werd. Dit doel is bereikt geworden zonder dwang en in ver gaand overleg met groepen der verbruikers en met dezen nog elk afzonderlijk. De gemaakte regeling was toch zóó, dat de leveranciers onderhandelden met hun gewone afnemers op de normale wijze. De leveranciers hadden zich echter verbonden voor iedere aanbieding of verkoop de toestemming te vragen van het kolenbureau. Geweigerd werd alleen, wanneer de levering niet in 't verdeelingskader paste. Overlegd werd dan om tot een wijziging te komen. Het slagen was aldus te danken aan de bereidwilligheid der grootste kolenleveranciers — producenten¹⁾ en importeurs — om hunne onderlinge concurrentie terzijde te stellen en voor de regeling der kolenvoorziening samen te gaan onder leiding van het Nationaal Steuncomité.

Zonder de volledige onderschikking der groote leveranciers aan dit algemeene belang ware het niet mogelijk geweest, dat op 1 April 1915 volgens een vast en wel doordacht systeem ieder verbruiker een opgave had van de soorten en hoeveelheden kolen, die te zijner beschikking stonden. Ofschoon het kolenbureau, samengesteld uit de samengaanende kolenleveranciers onder toezicht stond van een kolencommissie (geen leveranciers) door het steuncomité gesticht, en ofschoon het voor ieder duidelijk was, dat de importeurs meer winst zouden kunnen maken door een jacht naar de betere soorten toe te laten, ontstond er al zeer snel een wantrouwen. En juist omdat de concurrentie werd beperkt, een concurrentie die den Nederlandschen verbruiker door een lange reeks van jaren zoo zeer ten goede was gekomen. Volledig opgeheven was de concurrentie echter niet. Eenige importeurs en eene mijnonderneming hadden niet medegewerkt en bleven vrij om kolen aan te voeren en te verkoopen. Bovendien werd, zoodra het wantrouwen aan 't licht kwam, de contrôle der heeren D. W. Stork en Dr. F. G. Waller op de werkzaamheid van het kolenbureau aanvaard. In den zomer van 1915 zou echter het wantrouwen zich uiteten in een scherp aanval. De oorzaak hiervan lag in het volgende. Tegen Juni 1915 waren zowel de Deutsche als de Engelsche regeering zich gaan bemoeien met de hoeveelheden der uitgevoerde steenkolen. Duitschland stelde vast, dat de export naar Nederland slechts 40 pCt. van vroeger mocht bedragen. Engeland noemde geen cijfer, doch liet de regeling over aan de Coal Export Committee, die licenses uitgaf, maar uitvoer-bepanking tot taak had. Vanaf dat oogenblik begon de periode der onderhandeling over kolenlevering.

Het kolenbureau gaf van de groote verandering, die hierdoor in zijn taak kwam, openlijk rekenschap. In Juni 1915 bracht het een in druk verschenen verslag uit van zijn werkzaamheid. Bovendien stelde het van dat oogenblik vast de nieuwe lijnen, die voor de kolenvoorziening moesten worden gevolgd, en die op zich zelf duidelijk zijn, n.l. verhooging der binnenlandsche productie aan brandstoffen, en ten tweede een solide basis voor de onderhandeling over den import.

Door terugstelling van de mijnwerkers uit den militairen dienst en door te werkstelling van Belgische geïnterneerden kon een stoot gegeven worden aan de inspanning om in Limburg de productie voortdurend te verhoogen. Belangrijker bleef echter de basis voor onderhandelingen met onze naburen. In 1915 werd nog niet duidelijk voorzien, dat in de kolenlevering een economisch dwangmiddel bestond. Het duurde nog eenigen tijd voor dit middel zou worden aangewend. Toen zou het kolenbureau niet alleen trachten dit te

¹⁾ Slechts één mijnonderneming had zich uit de samenwerking teruggetrokken.

voorkomen; het wilde zelfs beproeven te bewerken, dat de kolenlevering aan Nederland als een voordeel werd en bleef beschouwd. Daarvoor was noodig, dat geen dringende noodkreten van kolenverbruikers ons in handen brachten der buitenlandsche leveranciers. De sedert 1 April geschapen systematische indeeling der kolen over de verbruikers leverde al een hechten grondslag. Toch was daarbij een inteeering der voorraden niet te vermijden geweest. Aan een normaal herstel dezer voorraden in den zomer viel bij den gebrekkigen Duitschen invoer niet te denken. Nadat niet zonder hoofdbreken de verdeling met persen en schikken was geregeld, lag het voor de hand om te trachten een voorraad te kweeken. Kon worden beschikt over een hoeveelheid, die het mogelijk maakte om desnoods den invoer onder te onaangename voorwaarden te weigeren, dan stond de onderhandelaar nog sterker. Door oprichting der Onderlinge Kolenreserve Maatschappij en dank zij een niet verwachten kolenaanvoer uit België, gelukte dit. Hierdoor waren echter twee vijanden gewekt, die aan het kolenbureau groote moeilijkheden veroorzaakten. Een was de Duitse generale staf, die om militaire redenen geen kolenvoorraad in ons land wenschte. De andere was de „vrije importeur”, d.w.z. de kolenhandelaar, die indertijd niet meedeed met het kolenbureau en verder de tijdelijk oprijzende kolenhandelaar. De toestand was n.l. aldus geworden: als alles liep, zooals men dacht, was door de rationeele verdeling der soorten de directe behoefte tegen zeer billijke prijzen gedekt. Wie een wintervoorraad wilde maken moest echter in België of Amerika hogere prijzen betalen. De Onderlinge Kolenreserve Mij. diende juist om hierbij prijsopdriven tegen te gaan, daar de aankoop door de verbruikers beheerd werd op coöperatieven grondslag. Wie zich daarbij aansloot wist, dat hij voor de reserve meer moest betalen dan voor zijn andere kolen. Toch ontstond bij de gebruikers de zucht om buiten de Onderlinge om zich extra hoeveelheden te verschaffen. Om aan deze zucht te voldoen, keken de vrije importeurs overal rond of zij geen kolen konden invoeren, daar zij zeker ervan konden zijn een hoogen prijs te bedingen. En zij wisten zich in Engeland een license voor uitvoer te verschaffen. Het kolenbureau was overtuigd, dat aldus ingevoerde kolen in mindering kwamen van de hoeveelheden, die de bij het bureau aangesloten importeurs anders tegen den normalen lageren prijs zouden verschaffen. Het gevaar bestond dus 1o. dat het systeem van de soorten-indeeling werd ondermijnd, omdat de normaal tegen matigen prijs te leveren kolen als dure reserve kolen en wel aan andere afnemers werden geleverd, en 2o. dat de sterke prijsstijging niet meer tegen te houden zou zijn en blijvende gevolgen moest hebben. Onderdrukking van deze koortsachtige belangstelling der vrije importeurs werd van de regeering gevraagd en verkregen. Alle niet onder het kolenbureau vallende geïmporteerde kolen moesten eerst aan de Onderlinge Kolenreserve Mij. worden aangeboden. De aanval op het kolenbureau, die nu los kwam, en gevoed was door teleurgestelde winstvooruitzichten en wantrouwen in vermoede kartelpogingen, werd in openbare vergaderingen schitterend afgeslagen. De publieke belangstelling, die zelfs door een extra-spotblad was gewekt, verdween na de rechtvaardiging in Augustus. Doch de „vrije importeur” zette zijne actie voort in Engeland, waar wantrouwen werd gewekt tegen het kolenbureau. Het najaar van 1915 werd dan ook nog moeilijker dan de zomer. Onderhandelingen moesten naar weerszijden gevoerd worden. Ook daarvoor was de samenstelling van het kolenbureau niet ongunstig. Allereerst door het half-officieele karakter, maar vooral door de bijzondere deskundigheid van zijne leden in het kolenverkeer. Het bleek toch, dat de uiterst gunstige ligging van Nederland ten opzichte van verschillende Westfaalsche mijnen en Engelsche kolenhavens, alsmede de beschikking over de watertransportmiddelen, ons geschikt maakte om onregelmatigheden in den kolenaafzet der mijnen te reguleeren.

Uitvoer naar Nederland kon dus in talrijke gevallen een belang zijn der buitenlandsche kolenproducenten, zoodat met hun hulp te bereiken was, wat zonder die op een stellig verzet zou zijn gestuit. Het kolenbureau slaagde er dan ook in om de in Augustus gezeten moeilijkheden bij Duitse en Engelsche autoriteiten te overwinnen, en voldoende kolen te verkrijgen niet alleen zonder economische voorwaarden, maar ook zonder prijsverhooging. Toch stuitte de taak der onderhandeling met de buitenlandsche regeeringen, die bij de oprichting van het kolenbureau niet voorzien was, op velerlei formeele moeilijkheden. Het gezaaide wantrouwen, in 't bijzonder tegen personen, de dageraad van de zwarte lijsten, de verwarring, die het niet-officieele karakter gaf bij het aangaan van overeenkomsten, de verhouding tot de Nederl. Overzee Trustmaatschappij enz., maakten het wenschelijk, om een te vreezen eisch tot opheffing te voorkomen en bijtijds aan het kolenbureau een officieel karakter te geven.

Dat geschiedde bij het Koninklijke Besluit van 12 Januari 1916. De toen — voor het tot stand komen der distributiewet — opgerichte rijkskolendistributie omvatte niet alleen dezelfde vrijwillige samenwerking, doch in hoofdzaak ook dezelfde persoonlijke medewerkers als het kolenbureau. De rollen waren daarbij anders verdeeld. Gedurende een jaar n.l. tot het voorjaar van 1917 gelukte het om een kolennood te voorkomen, de prijzen vrij laag te houden en een economische verdeling der kolen over de verbruikers in stand te houden. Zoo kon b.v. op 1 April 1916 de indeeling nog over een periode van 6 maanden worden opgemaakt.

Toch brokkelde in dit jaar het voordien zoo gunstig werkende systeem af. De invoeren werden onregelmatiger en geringer. Weldra moesten de toedeelingen maand voor maand geschieden. Het overzichtelijke systematische plan moest plaats maken voor een opportunistisch en dictatoriaal optreden der Kodibu. Meer en meer ging het oorspronkelijk gehandhaafde contact tusschen afnemer en leverancier verloren, ofschoon de importeur voor eigen rekening en risico in het buitenland bleef aankopen. De onderhandelingen met het buitenland werden moeilijker en ingewikkelder. Zij gleden uit de handen der kolendeskundigen, die zelfs moeite hadden hun stem te doen hooren.

Het begin van het jaar 1917 bracht voor de kolenvoorziening in tweeërlei opzicht een groote verandering. Allereerst ontstond er door de groote koude in Januari een kolennood voor den huisbrand, terwijl de zenuwachtige stemming van het publiek direct van de regeering maatregelen eischte. En in de tweede plaats kwam de afkondiging van den onbeprekten duikbootenoorlog en als gevolg daarvan het ophouden van de vrachtvaart op Engeland, d.w.z. het stopstaan der aanvoeren van Engelsche kolen.

Uit den huisbrandnood ontstond reeds in Maart 1917 de huisbrandrantsoeneering. En het verdwijnen van Engeland als kolenleverancier bracht een groote afhankelijkheid van Duitsland. De binnen- en de buitenlandse politiek deden daarmede hun intrede. De kolenvoorziening had zich te richten naar beslissingen, die buiten de leiding om genomen werden. Noch op hoeveelheden, noch op prijzen had zij meer invloed. En de verdeling der kolensoorten werd verscherpt tot een rantsoeneering, waaruit tal van andere maatregelen voortvloeiden. Er ontstond een bevoogding der gas- en electriciteitsfabrieken, van spoor-, tramwegen en scheepvaart. Er ontstond een regeling voor de turf en voor bruinkolen. Ternauwernood kon het brandhout vrij blijven. Dit alles ging zich geleidelijk verscherpen tot het einde van den oorlog, doch midden in deze periode valt de oprichting van een zeer bijzondere instelling, die er toe zou bijdragen de ergste kwalen van den ontstane toestand te verzachten.

Nadat Duitsland vanaf 't begin 1917 zijn macht als kolenleverancier had doen gevoelen, kwam in 't

najaar de eisch dat op elke ton der geleverde kolen een crediet verleend zou worden. Bovendien waren de prijzen der ingevoerde kolen door gebrek aan eenig tegenwicht zeer hoog geworden. Om tegelijkertijd deze prijzen met die van Limburg voor de verbruikers te egaliseeren, en tevens een mogelijkheid te scheppen om de verbruikers het geëischte crediet te doen opbrengen is in October 1917 het Centraal Verrekenkantoor van Brandstoffen gesticht. Deze op coöperatieven grondslag ingerichte naamlooze vennootschap onthief de regeering van een uiterst pijnlijke en verantwoordelijke taak, n.l. de financïering van een monopolie der altijd duurder wordende kolen en het administreeeren van een in de internationale verhoudingen eigenaardig crediet. Voor de kolenverbruikers moest deze instelling een waarborg zijn tegen fiscaal ingrijpen der regeering, een waarborg, dat voor de dure kolen niet meer betaald werd dan onvermijdelijk was. De vennootschap werd toch bestuurd door een Raad van Beheer, waarin naast vertegenwoordigers van alle groote verbruikers-groepen, ook de regeering, de gemeentebesturen, de groote Kamers van Koophandel en de kolendistributie volledig vertegenwoordigd waren.

Die Raad van Beheer stelde vast, welk beleid er zou worden gevolgd.

Het verband tusschen de officieele rijkskolendistributie en deze onderlinge, coöperatieve, niet op winst ingerichte instelling van het Centraal Verrekenkantoor was oorspronkelijk zeer eenvoudig en logisch gedacht. De Rijkskolendistributie diende evenals vroeger het kolenbureau, om te zorgen voor een rationeele verdeling der kolensoorten, die nog dringender werd, toen de beschikbare hoeveelheden aldoor verminderden. Van vrije importeurs en producenten was sedert 1916 al geen sprake meer. De Kodibu kon de leveranciers dwingen om wie dan ook de aan te wijzen kolen te verkoopen en daar er geen vrije kolen waren was ook ieder verbruiker geheel en al gebonden aan de toewijzing, die de Kodibu deed. Daaruit volgde, dat de Kodibu ook eenige controle moest uitoefenen op de prijzen, die de leveranciers wenschten te vragen. Toch was de Kodibu geen rijkskolenhandel, maar oefende zij een oppertoezicht uit op alle handelstransacties in kolen. Het Centraal Verrekenkantoor was van den beginne af aan een financïeële instelling. Met de verdeling van de kolen bemoeide het zich niet. Maar evenmin bemoeide het zich met de zorg voor aanvoer en aankoop van kolen. De taak was zuiver hiertoe beperkt, dat het aankocht alle in Nederland geproduceerde en aangevoerde kolen — voor welke productie en aanvoer anderen zorgden — tegen prijzen, die de Kodibu goedkeurde en dat het deze prijzen verrekende aan de verbruikers. Elke maand werd opgemaakt, wat de kolen hadden gekost, en wat derhalve een gemiddelde prijs moest zijn, dien de verbruikers hadden te betalen. De verrekening was derhalve eene bemiddeling niet tusschen Kodibu en de verbruikers, maar tusschen de eigenlijke leveranciers, — producenten of importeurs — en de afnemers. Zoo lag het in deze lijn, dat het Centraal Verrekenkantoor in 1919 overnam een langdurig en voordeelig leveringscontract, dat een der importeurs had gesloten. Anders werd echter de verhouding, toen de regeering zelve kolen ging importeeren en voor deze taak de Rijkskolendistributie tot haar uitvoeringsorgaan maakte. Al was het niet nodig geweest, noch dat de regeering hiertoe overging, noch ook dat zij juist de Kodibu hiervoor gebruikte, zoo is het toch begrijpelijk, dat aldus geschiedde, toen de kolenimport afhankelijk was van onderhandelingen tusschen regeering en regeering. Er had echter gemakkelijk mede opgehouden kunnen worden, toen zulke onderhandelingen niet meer noodig waren. De moeilijkheid, die toch ontstond vanaf het oogenblik, dat de regeering zelve importeerde en aankocht was deze, dat de Kodibu niet langer een prijscontrole uitoefende. Op de aankopen der Kodibu bestond geen controle, daar het Centraal Verrekenkantoor die had te

verrekenen zonder meer. Niet alleen ging daarbij een logische taakverdeling tusschen leveranciers, distributie-organen en de financïeële verrekening verloren, maar bovendien werd nog een ander onderscheid uit het oog verloren, een onderscheid, dat b.v. bij de stichting der Onderlinge Kolenreserve Maatschappij scherp gezien was. Dit onderscheid betreft den aanvoer van de kolenhoeveelheden, die voor normaal gebruik bestemd zijn, en die dus direct afgeleverd worden, en den aanvoer van hoeveelheden, die dienen om een voorraad te maken. In 't algemeen kan men aannemen, dat de importeurs wel zullen zorgen voor aanvoer, zolang er behoefte bestaat en dat de verantwoordelijkheid om daarvoor te zorgen hun kan worden overgelaten. Anders staat het echter met het scheppen van een voorraad, daar dit wel eens achterwege zou kunnen blijven, indien dit wegens de prijzen een te groot risico voor de importeurs zou kunnen medebrengen. Bij de stichting der Onderlinge Kolenreserve Maatschappij werd erop gerekend, dat de verbruikers voor eigen risico en gevaar en voor zoover zij dit zelve noodig achtten, hiertoe zouden overgaan. Dit een en ander sluit niet uit, dat onder moeilijke omstandigheden de importeurs door de regeering geholpen konden worden en dat dit ook geschiedde voor het scheppen van voorraden. Het een en ander moest mogelijk gemaakt worden, de gelegenheid moest er voor worden gegeven. De Kodibu als inkooporgaan der regeering ging zich echter tegelijkertijd en zonder onderscheid te maken tusschen behoefte-voorziening en het scheppen van een voorraad, bezighouden met den kolenhandel. De importeurs werden uitvoeringsbureau's en uitvoerders van het regeeringsinzicht zonder eigen verantwoordelijkheid. Van het Centraal Verrekenkantoor, dat een volledig georganiseerde samenwerking der verbruikers omvatte, werd geen gebruik gemaakt om de voorraadskwestie te onderzoeken. Het kolendictoriaat van de Kodibu werd aldus vrij volledig met het Centraal Verrekenkantoor als kassier en de importeurs en producenten als agenten. Wanneer deze toestand vergeleken wordt bij die onder het kolenbureau zou men het aldus kunnen uitdrukken: Onder het kolenbureau speelde de koopman ambtenaar; onder de Kodibu trachtte de ambtenaar hoe langer hoe meer koopman te zijn. Niet gemakkelijk is het aan te geven, hoe de geschetste verandering in de onderlinge verhoudingen na de oprichting van het Centraal Verrekenkantoor zich voltrok. Dergelijke wijzigingen gaan geleidelijk van de ééne beslissing in de andere over. Voor het Centraal Verrekenkantoor zelve en ook voor de producenten en importeurs was er geen gelegenheid en dikwijls ook geen aanleiding om zich te onttrekken aan medewerking, waar de regeering meende allerlei beslissingen onder moeilijke omstandigheden in 's lands belang te moeten nemen. Ditzelfde geldt, waar het betrof de handhaving der zelfstandigheid van het Centraal Verrekenkantoor om de verrekening der prijzen, in verband ook met de soorten, geheel onderling door vertegenwoordigers der verbruikers te doen regelen.

Op den duur toch was niet te ontgaan, dat de regeering het C. V. B. zou gaan gebruiken om uitgaven van allerlei aard buiten de Kamers om te dekken. Een toeslag op goedkoop huisbrand was in 1917/1918 nog vóór het in werking treden van het C. V. B. op de begroting gebracht (18 millioen), doch het volgend jaar kon die post, dank zij het bestaan van het C. V. B., ontbreken. De toeslag werd mede „verrekend". Op gelijke wijze werden tekorten voor de bruinkool- en de turf bemoeiingen der regeering ver-effend. Zelfs de schadeposten van het staatsmijnbedrijf en de mijn Oranje-Nassau op hun materiaal-inkoop tot een bedrag van twee millioen konden bij het C. V. B. geplaatst worden. De hoofdzaak was echter, dat vertegenwoordigers der verbruikersgroepen door de prijsegalisatie inzicht verkregen en behielden in de aankopen van buitenlandsche steenkolen. Meer echter ook niet, want de beslissing ging vrijwel geheel

over in handen der regeering, die tegen't einde van den oorlog sterk geneigd scheen de rijkskolendistributie in te rangeeren in het stelsel der rijksbureau's, elk met een eigen directie en onder hoofdleiding van de commissie Kröller-Schim van der Loeff-Reitsma. Niet zonder moeite en strubbeling behield de rijkskolendistributie den ouden vorm, al kon zij niet ontgaan, dat toch het zelfstandig karakter verzwakt was.

Het jaar 1918 was voor de kolenvoorziening een ongelukkig jaar. Duitse invloed was overheerschend en de pogingen om in Engeland een tegenwicht te vinden verdronken in de moeilijke algemeene economische besprekingen. De voorraden gingen terug en de prijzen stegen.

Natuurlijk brak door den wapenstilstand in November 1918 een nieuwe toestand aan. De blokkade was opgeheven. Economische dwangmaatregelen der strijdende staten vielen weg. De markten werden weer vrij. Geen wonder, dat de verwachting en wensch levendig werden om aan de kolendistributie gauw een einde te maken. Maar al te spoedig bleek hoe twee omstandigheden zich ertegen verzetten. Ten eerste het groote prijsverschil tusschen buitenlandsche en binnenlandsche kolen en ten tweede de nijpende kolennood, die over de geheele wereld bleek te heerschen. De laatste omstandigheid maakte het onmogelijk te verwachten, dat een vrije kolenhandel tot gelijke en dalende prijzen zou voeren. Bovendien was er een algemeen inzicht dat de kolennood van langen duur zou kunnen zijn.

Vandaar, dat er over gedacht werd om wel de kolendistributie op te heffen, doch voor de binnenlandsche Limburgsche productie een afzonderlijke regeling te treffen (verplichte huisbrandvoorziening tegen matigen prijs en afdracht aan regeering van de overwinst per ton kolen door hoogen marktprijs).

Ook dat was echter niet mogelijk. Rantsoneering, verdeling der kolensoorten, onderhandeling over buitenlandsche levering; het bleef alles even noodig. Zelfs Amerika, dat al voor Nov. 1918 een kolenleverancier was geworden, om in 1920 buitengewoon op den voorgrond te komen, had allerlei condities, die onderhandelingen en besprekingen noodig maakten.

Vandaar dat tot Januari 1921, dus nog twee volle jaren, de kolendistributie in stand bleef. Toch was het maar al te duidelijk, dat het regelen ingrijpen zijn tijd had gehad. Van een hecht samenwerken der belanghebbenden kon weinig sprake meer zijn, daar ieder rekening te houden had met het oogenblik, dat de vrije handel en concurrentie er weer zouden zijn en bovendien de regeering de voornaamste beslissingen aan zich had getrokken, zoodat de vrijwillige samenwerking was overgegaan in een gedwongen ondergeschikking. Van een principieel beleid kon al evenmin meer komen. Het principe, dat nu vooropstond, was de vrije handel en alle middelen moesten daartoe leiden. Opportunistisch werd het beleid opgevat, het beleid, dat nu nog meer dan in den zomer van 1918 bij de regeering berustte. Daardoor moesten wel eenige strubbelingen met het C. V. B. ontstaan, dat wel steeds bereid geweest was de regeering vooral in comptabele kwesties ter wille te zijn, doch zich daarom niet geheel als kashouder zonder medezegenschap kon laten behandelen. Zoo wilde de regeering invoeren, dat sommige bedrijven een lagen kolennood zouden betalen en wel — door de verrekening — ten koste der andere bedrijven. Door het verzet van het C. V. B. moest dit plan opgegeven worden.

Ondanks het feit, dat het laatste restant van de oorspronkelijke organisatie der kolendistributie, waaronder in dit verband vooral te verstaan is de samenwerking der producenten en importeurs onder controle der verbruikers in de laatste twee jaren uiteen viel, verzwakt als zij reeds was door de regeeringsmaatregelen in 1918, is het toch nog merkwaardig, wat er in 1919 werd bereikt. In 't voorjaar 1919 zag ht er nog donker uit. De groote buitenlandsche leveranciers, Duitsland en Engeland, bleken niet in staat zich te herstellen tot

den toestand van 1914. In beide landen was de mijnindustrie in groote verwarring. Bovendien kwam in 1919 het vredesverdrag met de verplichte kolenlevering van Duitschland. Scheen het niet de bedoeling om de geheele Duitse export goedkoop voor Frankrijk, Italië en België beschikbaar te stellen, terwijl Engeland dan zonder concurrent op de neutrale markten goede prijzen zou kunnen bedingen?

En terwijl Amerika zich opmaakte tot een enorme verhoging van zijn kolenexport kon het in 1919 door stakingen en transportmoeilijkheden zelf niet aan een kolennood ontsnappen. Reeds vóór de toestand zich zóó ontwikkelde, was met Duitschland een leveringscontract gesloten voor het geheele jaar 1919 en tegen afnemende prijzen. Hierbij kwam dat België met een grooten voorraad — zij 't ook minderwaardige — kolen nergens anders dan naar ons land heen kon om dien voorraad te verzilveren ten einde de mijnen weer op gang te brengen. Deze twee omstandigheden reddden in 1919 de geheele kolenpositie.

In het jaar 1920 ging het echter niet zoo gemakkelijk. Duitschland onderhandelde over de kredietregeling en de Versailler-voogden keken er scherp op toe. België sloot de grens voor de kolen. Engeland kon nog niet veel leveren. De redding zou moeten komen van Amerika. De regeering richtte zich daarop in door zelf den aankoop ter hand te nemen. In het voorjaar 1920 werden aldus groote hoeveelheden door haar gekocht, doch Amerika's kolen waren over de geheele wereld in trek en de prijzen stegen ongehoord. Nimmer waren in ons land de steenkolen zoo duur geweest. En die stijging trof een industrie, die een zware crisis tegemoet ging.

Die zelfde prijsstijging was echter de oorzaak, dat de gesloten contracten niet uitgevoerd werden, zoodat in Juli 1920 de kolenvoorziening van ons land geenszins verzekerd scheen.

Vanaf dat oogenblik begon de laatste en de allerslechtste periode der kolendistributie. Gehaaste beslissingen, gebrek aan samenwerking en overleg, misverstanden, kenmerkten het beleid. Terwijl enerzijds dure aankopen geschiedden, werden de binnenlandsche kolennood lager gesteld dan de egalisatie noodzakelijk maakte (in opdracht der regeering en voor haar verantwoording), ofschoon te voorzien was, dat de exorbitante kolennood geen stand zouden houden. Niet voorzien was echter, dat dit zoo snel en als een ineensstorting zou komen. De wereldcrisis veroorzaakte zoo'n enorme afname van het kolenverbruik, dat de opgejaagde Amerikaansche kolenproductie meer dan in het tekort voorzag.

Plotseling was de kolennood over de wereld verdwenen, en de kloof tusschen den nieuwen wereldprijs en de hooge prijzen van kort daarvoor maakte de instandhouding der kolendistributie voor een in crisis verkeernde industrie onmogelijk. Onverwacht, zelfs voor de binnenstaanders, werd alles opgeheven. Van eenig beleid om een geleidelijken overgang te verkrijgen was geen sprake meer. De kolendistributie zelve ontplofte als 't ware tot haar eigen verbazing. Dat daaruit zeer ongeregelde toestanden ontstonden, zoodat de financiering van het C. V. B. als ook van de Limburgsche mijnen, was een noodlottig gevolg. En voor wie verwacht hadden, dat uit de zes jaren van systematisch werk in onze kolenvoorziening ten minste de winst zou behaald zijn van een wel overlegde en duurzame politiek in 't bijzonder ook ten opzichte der eigen mijnindustrie, een politiek, waarvoor de hoofdlijnen reeds duidelijk zichtbaar waren geweest, was het gebeure in het voorjaar 1921 een groote teleurstelling.

Aanvankelijk moge de optredende verwarring in lage prijzen een succes geschenen hebben, op den duur zal blijken, dat dit voordeel niet goedkoop gekocht is. En jammer is het, dat de kolendistributie, die in verschillende perioden, zoowel wat betreft de organisatie als ook wat betreft het beleid in het algemeen belang een taak heeft verricht, die de vergelijking met buitenlandsche regelingen in alle opzichten kon verdra-

gen, niet alleen geen blijvende, goede resultaten heeft achtergelaten, maar integendeel de positie onzer kolenvoorziening in hooge mate onzeker maakte door haar plotseling wegzakken in nadeelige saldo's en niet verdedigbaar beleid.

Is. P. DE VOORS.

DE STATISTIEK VAN VOORTBRENGING EN VERBRUIK.¹⁾

II.

Nog een enkel woord over de toegevoegde waarde, waarover de critiek zich zoo erg bezorgd maakt! De vragen naar brandstoffen, elektrische-stroom-kosten, machinekamerbehoefden en verpakkingsmiddelen, schijnen niet tot veel opmerkingen aanleiding te geven, ofschoon hun beantwoording toch wel eenige moeite kost. — Zij zijn, evenals die voor de afschrijving noodig om de toegevoegde waarde te berekenen. — Waar zelfs een deskundige als Dr. Holwerda in zijn waardeerend artikel over de statistiek²⁾ eenige twijfel oppert aan het nut van de berekening van dit gegeven, meen ik er nog iets van te moeten zeggen. Wat ons niet alleen wetenschappelijk, maar ook praktisch economisch interesseert is toch wel de vraag in welke verhouding deze of gene industrie tot de volkswelvaart, met name tot het volksinkomen, bijdraagt, nu en later. En hierop hebben wij geen kijk als van de toegevoegde waarde wordt afgezien.

Vergelijkt men b.v. de papierindustrie met de diamantnijverheid, dan ziet men dat bij de eerste de waarde der grondstoffen ruim 18,6 miljoen bedraagt en het product bijna 36 miljoen, bij de diamantindustrie zijn deze cijfers ruim 102 en 148,5 miljoen. Schijnbaar wordt de grondstof in het eerste geval dus met bijna 18, in het tweede met bijna 46,5 miljoen in waarde vermeerderd.

In het eerste geval echter is in het verschil een bedrag van 8 miljoen begrepen voor afschrijving en bedrijfsmiddelen, in het laatste slechts 1 miljoen. Denken we ons een belangrijke daling der kolenprijzen, dan heeft dit op de totale waarde der productie in het eerste geval véél, in het laatste weinig invloed; de toegevoegde waarde verandert daardoor niet, zoodat men aan haar houvast heeft.

Met dergelijke verschillen moet men toch wel rekening houden als men over de beteekenis der verschillende industrieën wil oordeelen. Dat 'er gevaren verbonden zijn aan het onoordeelkundig of misleidend gebruik maken van de cijfers der toegevoegde waarde, waarbij slechts zeer ten deele de invloed van het kapitaal als productiefactor tot uiting komt, is te betreuren, maar het is sinds lang een gemeenplaats „dat men uit de statistiek alles kan bewijzen”. Wij moeten ons daarom over de mogelijkheid deze cijfers te misbruiken maar troosten. Voorloopig ben ik echter door Dr. Holwerda's betoog niet overtuigd; dat het Centraal Bureau goed zoude doen ze niet meer te verzamelen.

Nog een opmerking hiermede verband houdende. Waarom vraagt men naar de waarde der grondstoffen, die toch zoo varieert? Omdat men hierin de eenige maatstaf heeft voor het verschil tusschen grondstof en product. Hoeveelheid-cijfers zijn interessant, maar alleen de waarde-cijfers leveren een goede basis op voor een statistiek van waarden! 't Is bijna komiek, dat dit zelfs niet begrepen is. Het komt me echter voor, dat Dr. Holwerda gelijk heeft met zijn bezwaar tegen het berekenen van gemiddelde waarden.

Vraag naar de machine-installaties. Hierover schijnt men niet te klagen en ze kan dus waarschijnlijk blijven bestaan. Evenals de vraag naar het aantal werklieden is ze voor de statistiek zelf niet noodig, maar

beider, beantwoording helpt het beeld der industrie verduidelijken.¹⁾

Zijn de tot dusverre door mij besproken bezwaren tegen de telkaarten van weinig beteekenis, van groot belang in haar uitvoering is de vraag naar aard en waarde der grondstoffen.

Eigenaardig is, dat ook hier, door de bestrijding, die wellicht verzuimde het interessante boekwerk van de statistiek over 1919 in te zien, ook in haar vrees op dit punt vooral tegen windmolens wordt geschermd. Er wordt n.l. hoog opgegeven van schending van geheimen, van narekening der winstpercentages (natuurlijk weer van Philips!), ja ik las ergens in dit verband van „heilige zaken”!

De nuchtere waarheid is, dat in die industrieën, waar men, en terecht, bezwaar had tegen gesplitste opgaven, deze niet zijn gevraagd, maar met totale cijfers werd volstaan. Men sla er blz. 14, 20 en 33 eens op na, waar het chemische bedrijven geldt of blz. 109 waar het om de gloeilampen-fabricage gaat. Bij de eerste is alleen de totale waarde van de verbruikte materialen en die van de productie opgegeven, bij de laatste is een splitsing in slechts drie groepen gemaakt. We mogen het jammer vinden, dat het aan deze industrieën niet mogelijk is, op een specificatie in te gaan, omdat daardoor de blik ontbreekt op hetgeen in hunne bedrijven verbruikt wordt en welke verschillende waren zij afleveren, de bezwaren tegen de gespecificeerde opgaven zijn volkomen geëerbiedigd door het Centraal Bureau.

Ook op andere wijze is geheimhouding gewaarborgd. Zooals de lezers van de statistiek weten, zijn alleen verzamel-gegevens over geheele bedrijven gepubliceerd en is er voor gewaakt, dat zelfs de beampten van het Bureau, hoewel dezen bij hun aanstelling geheimhouding is opgelegd, niet kunnen zien op welke onderneming de telkaarten, die zij ter bewerkstelling ontvangen, betrekking hebben.

Inderdaad grappig is een fantasie in een der critieken, waarin van de Regeering wordt gevreesd, dat zij wel eens in het Bureau zoude kunnen doordringen om daar te weten te komen wat uit de publicatie niet blijkt, aldus de „heiligheid van het geheim” schendend, door „nood gedrongen, de wet der zeden breekt”.

En als we daarbij mochten willen glimlachen, bewijzen we volgens den schrijver „in welk een toestand van zedelijk verval wij eigenlijk leven”! We denken onwillekeurig voor onze zedeloosheid gestraft te moeten worden met Helmers: „'s mijnslaafs lot in 's aardrijks ingewand”!

Na het genot van deze vroolijke noot tot de statistiek terugkeerend, komen we tot de werkelijk groote bezwaren, door hen ondervonden, die de telkaarten wél gespecificeerd invulden. Wanneer we op blz. 5, 6 en 7 zien hoe de drukkerijen hun verbruik en productie specificeerden, begrijpen en billijken wij geheel de verzuchting van de redactie der „Nieuwe Courant” over de onmogelijkheid in het drukkerijbedrijf al die vragen te beantwoorden. En dit voorbeeld is met tal van andere te vermeerderen. Ik noem er slechts eenige over de fabricage van aangemaakte verf, de zeepnijverheid en de chemische wasscherijen op blz. 25, 29 en 72, die blijkbaar, hoewel onderdeel van of verwant aan de chemische nijverheid, geen bezwaar maakten tegen specificatie. Ik wil er bij voorbaat bijvoegen, dat de bezwaren tegen invulling der telkaarten bij de metaal-industrie, die over 1920 geteld wordt, niet gering zijn, dat deze invulling veel werk oplevert en dus vrij belangrijke kosten voor de onderzochte bedrijven met zich brengt.

De industrie klaagt m.i. hierover volkomen terecht en met de ondervonden bezwaren zal in het vervolg zeker rekening gehouden moeten worden.

¹⁾ Ik maak gebruik van deze gelegenheid tot herstel van een schrijf- of drukfout in mijn vorig artikel. Ik bedoelde te zeggen, dat we, om van den loop der nijverheid iets te weten, moesten vragen naar het cijfer der werklieden. Abusievelijk werd gedrukt, dat we daar niet naar vragen.

¹⁾ [Vervolg van pgn. 829 in het No. van 28 Sept. j.l. — Red.]

²⁾ [Zie pgn. 831 van het No. van 28 Sept. j.l. — Red.]

Maar de industrie zelf gaat helaas niet vrij uit! Het Centraal Bureau heeft, ik herhaal dit, de telkaarten tot vervelens toe besproken met de verschillende vertegenwoordigers der industrie, overal in het land en ze eerst daarna vastgesteld. De industrie heeft zich toen, laten we dit eerlijk erkennen, geen voldoende rekenschap gegeven van het werk, dat ze zich zelf ging bezorgen en zelfs op verschillende punten de specificatie nog wat uitgebreid! Wel is de publicatie daardoor belangwekkender geworden, maar dat is veel te duur gekocht. Bij de groote meerderheid, der werkgevers, die niet zelf geraadpleegd kon worden, is daardoor wrevel ontstaan en niet een zeker gepast schuldbesef, zooals bij vele anderen, die wèl het twijfelachtige voorrecht van voorafgaande raadpleging hadden! Niet de meest-schuldige is het Centraal Bureau!

Naar wij hopen zal de vereenvoudiging der telkaarten nog kunnen geschieden met de kaarten die eventueel voor 1921 uitgezonden worden in het begin van 1922. Een textiel-fabrikant, die in de „Nederlandsche Nijverheid” schreef, beklaagt zich, dat hij eerst in April de telkaarten — „bureaucratische producten” genoemd — ontving. Hier is een vergissing in het spel. De fabrikant ontving geen telkaarten, maar alleen eenige modellen, om hem gelegenheid te geven in den loop van het jaar de zaak te prepareren. Ik hoop voor hem en het Centraal Bureau dat de definitieve kaarten, die hem nader zullen bereiken, er heel anders zullen uitzien!

Van de z.g. telkaarten-misère afstappende, die wel grootendeels tot het verleden zal behooren, rest mij nog de bespreking van eenige meer of minder gewichtige opmerkingen.

De statistiek is onbetrouwbaar. Dat een dergelijke statistiek *volkomen* juist zoude zijn, is ondenkbaar, maar de ernst waarmee het Centraal Bureau werkt heeft, sluit waarschijnlijk groote fouten uit. Juist door de vele vragen hebben de leiders der statistiek vergelijkingscijfers verkregen, die hen in staat stellen in vele gevallen, waar er sprake scheen van onjuistheid, deze al of niet te constateeren. Dit blijkt reeds uit eenige gegevens in de inleiding vermeld en in de „Nieuwe Rotterdamsche Courant” in haar critiek, naar mijn meening, ten onrechte tegen het werk aangevoerd. Er werden 6879 telkaarten uitgezonden, en 9700 nadere inlichtingen gevraagd, terwijl de accountant 457 ondernemingen bezocht, om tot afdoende resultaat te komen, omdat de kaarten van deze ondernemingen verkeerd waren ingevuld. Dit mededeelende merkt de critiek op, „De gegevens der andere 6422 ondernemingen zullen dan ook wel erg betrouwbaar zijn geweest, maar desniettemin wordt de statistiek aangediend als een van onmiskenbare waarde, die een voldoende juist beeld van de industrie in 1919 geeft! Het is... verbluffend!”

Waarom deze uitval, — ik zoude bijna zeggen — in „Nederlandsche Nijverheid”-stijl? Want de mededeelingen spreken, dunkt mij, geheel in het voordeel van het Bureau. Over 6879 kaarten met cijfers worden 9700 nadere inlichtingen gevraagd. Dat beteekent daarom niet over alle kaarten!, neen alleen, dat de invulling waarschijnlijk voor velen wat lastig en voor enkelen bezwaarlijk was. Men had met dezen dus veel over- en weer-schrijverij met goed resultaat. Van nog minder dan 457 opgaven moeten de gegevens worden „verbeterd en aangevuld” en slechts *soms* bleek het noodig, ze „geheel opnieuw samen te stellen”. Dit gebeurde in samenwerking met den accountant. Ik zoude meenen, dat zulk een klein percentage voor dit werk gunstig is. De vraag moet me weer uit de pen: Berust het oordeel van onbetrouwbaarheid op studie van de statistiek, of heeft men deze alleen ingekoken? Natuurlijk zal men ook bij studie wel eens twijfel voelen opkomen op enkele punten, maar na een vraag aan het Bureau zal deze dikwijls kunnen worden weggenomen. Voorloopig heeft de critiek nog geen

vermoedens, laat staan bewijzen, voor haar beschuldiging van onbetrouwbaarheid bijgebracht.

Een der bezwaren tegen vereenvoudiging der vragenlijsten is waarschijnlijk, dat de controle door vergelijking moeilijker wordt. Men moet dan meer vertrouwen op den wil der fabrikanten om juiste cijfers te geven. Wie hun taak wat breed opvatten, zullen dat wel doen, maar van allen is dit waarschijnlijk niet te verwachten. Het zoude dus wel kunnen zijn, dat de accountant dan meer bezoeken moet afleggen, zonder dat de statistiek in haar geheel betrouwbaarder is.

De opmerking wordt nogal eens gemaakt, dat de in- en uitvoerstatistiek de gegevens zoude verschaffen, die door deze statistiek verzameld worden. Ook dit is onjuist.

De handelsstatistiek toch houdt zich alleen bezig met wat *uit het buitenland* wordt in- en daarheen wordt uitgevoerd; de productie-statistiek vraagt welke rol de Nederlandsche industrie speelt bij de bewerking der binnen- en buitenlandsche grondstoffen of halffabricaten tot fabricaten, die ten deele in ons land worden geconsumeerd en voor een deel worden uitgevoerd. De in- en uitvoercijfers geven hier dus geen licht. Wel kunnen ze het Centraal Bureau in sommige gevallen de controle der opgaven vergemakkelijken.

Met meer recht is de vraag gedaan, waarom men telken jare slechts een deel der nijverheid telt, waarbij men eens in de vijf jaar een zekere groep van bedrijven behandelt? Wanneer de industrie eenmaal is ingericht op een beantwoording der vragen, kan zij die gemakkelijker telken jare geven, dan met groote tusschenruimten.

Dr. Holwerda heeft er reeds op gewezen, dat hier zeker finantieel-technische bezwaren bestaan. Waren deze er niet, dan zoude ook hij uit statistisch oogpunt jaarlijksche of ten minste periodieke, gelijktijdige verzameling en bewerking verkiezen.

Waaruit de finantieele bezwaren bestaan tegen een jaarlijksche verzameling is gemakkelijk in te zien; men heeft daarvoor meer personeel noodig, terwijl ook natuurlijk de papier- en drukkosten stijgen. Gelijktijdige behandeling van de geheele industrie, b.v. eens per vijf jaar, is practisch onmogelijk, daar men dan tijdelijk een groot personeel te werk zoude moeten stellen, dat na afwerking weder zoude moeten worden ontslagen.

Het meest wenschelijke en misschien bij vereenvoudiging der telkaarten mogelijke systeem zoude wezen, dat men ieder jaar alleen de belangrijkste industrieën telde, maar daarbij minder vragen stelde, zoodat de bewerking zooveel vereenvoudigd zoude wezen, dat men zonder personeel-uitbreiding de statistiek zoude kunnen verzamelen. Ik meen te weten, dat het Centraal Bureau reeds bezig is te trachten in deze richting een meer bevredigende oplossing te vinden.

Zal de statistiek op den duur werkelijk voor industrie en Regeering van belang worden, dan moet de eerste niet met tegenzin tegen het werk, dat men van haar vraagt, vervuld zijn. Aannemende, dat de oppositie zich met meer lawaai laat hooren dan overeenkomt met de werkelijke bezwaren: dat deze inderdaad thans bestaan, kan niet worden ontkend. Het werk, door het Centraal Bureau met de statistiek over 1919 geleverd, mag aanspraak maken op waardeering en ik twijfel er niet aan of dit zal, als de eerste woede wat bedaard is, in ruimer kring worden erkend. Moge deze waardeering ook aan de statistiek over 1920 te beurt kunnen vallen! Blijkt het daarna mogelijk de statistiek veel eenvoudiger in te richten en haar jaarlijks te doen verschijnen, dan zoude de sympathie in industriele kringen in dubbele mate kunnen vermeerderd worden: Men zal minder of niet klagen over de invulling der telkaarten en meer kunnen profiteeren van de jaarlijksche publicatie der resultaten.

C. F. STORK.

N a s c h r i f t. Door een „samenloop van noodlot-

tige omstandigheden" werd het bovenstaande niet in het vorige nummer afgedrukt. Daardoor heb ik gelegenheid met een enkel woord het dagbladbericht te bespreken, dat de Nijverheidsraad aan den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel heeft medege-deeld, dat naar haar overtuiging „voortzetting van deze statistiek in den tot nu toe gevolgden vorm ten sterkste moet worden ontraden". Zijn advies komt dus ten deele overeen met wat hierboven door mij is aan-gegeven. De Nijverheidsraad meent, dat de statistiek vereenvoudigd moet worden door minder gedetailleerde vragen en dat zij jaarlijks moet worden opge-maakt. Naar ik vertrouwd zal het Centraal Bureau met de door den Nijverheidsraad gemaakte opmerkin-gen rekening houden en ik hoop, dat de Centrale Com-missie voor de Statistiek ook in dezen zin een advies aan den Minister zal willen uitbrengen. Ik acht het zeer gelukkig, dat niet op de door velen gewenschte al-geheele verdwijning van deze statistiek wordt aange-stuurd en hoop, dat de kosten aan hare vereenvou-digde bewerking verbonden, geen bezwaar zullen zijn voor zoo mogelijk jaarlijksche verzameling. S.

MELK EN ZUIVEL IN NEDERLAND.

II.

Hebben de zuivelindustrie en de zuivel-exporthan-del zich na den oorlog én nadat alle crisisregelingen waren opgeheven, volledig kunnen herstellen?

In het algemeen mag bij de beantwoording van deze vraag vooropgesteld worden, dat de toestand in deze industrie tot tevredenheid stemt, indien men eene vergelijking maakt met de meeste andere bedrij-ven. Wel is de toestand verre van rooskleurig; wel ondervindt men talloze en zeer groote moeilijkheden, doch niet op zoo'n vernietigende schaal als bij vele andere bedrijven het geval is. Ik stel dit voorop, om te voorkomen, dat men het onderstaande be-schouwt als een uitvloeisel van overdreven pessimis-me of lust tot klagen.

Over het herstel van de zuivelproductie, die ge-durende den oorlog zeer sterk gedaald was, valt niet veel te zeggen. Dit herstel gaat voort en vermoede-lijk is de productie thans weer ongeveer even groot als vóór den oorlog. Dit beteekent nochtans een achteruitgang, want vóór den oorlog steeg de produc-tie jaarlijks, zoodat een zevental jaren van stilstand feitelijk een achteruitgang is. Het herstel van de pro-ductie tot het normale peil gaat zeer gelijkmatig, haast ongemerkt. Met het herstel van den aanvoer van veevoeder en meststoffen ging het bedrijf van den veehouder geleidelijk weer vooruit, de melkpro-ductie nam toe en dus ook de hoeveelheid melk, die in de zuivelindustrie verwerkt wordt.

Veel ingewikkelder is het vraagstuk van den ver-koop der producten en speciaal van den export. Reeds voor een jaar mochten wij er op wijzen, hoe het ken-merkende van den toestand vooral ligt in de onzeker-heid. Vroeger hadden wij onze vaste afzetgebieden, die tegen weinig schommelende prijzen vaste hoevee-heden afnamen. De prijs van de boter bijv. schom-melde met prijsverschillen van ten hoogste 5 cent per K.G. Tegenwoordig is dit geheel anders. Van-daag zal bijv. Frankrijk boter koopen, morgen houdt het ineens weer op. Den eenen dag is de prijs drie gulden per K.G. en enkele weken later twee gulden. Deze twee voorbeelden teekenen den toestand, niet alleen voor boter, doch evenzeer voor kaas en gecon-denseerde melk. Munt aldus de export uit door een zeer groote onzekerheid, met den binnenlandschen afzet is vrijwel het omgekeerde het geval en dit is wel een zeer eigenaardig verschijnsel. Vroeger werd in het algemeen in het binnenland iets minder voor de producten gemaakt dan in het buitenland. Daal-den de buitenlandsche prijzen, dan gingen de bin-nenlandsche gelijkelijk mede omlaag. Thans is dit juist omgekeerd. Wel blijft er natuurlijk een zeker verband bestaan tusschen de binnen- en de buiten-landsche prijzen, doch de eerste staan het stevigst.

De buitenlandsche prijzen kunnen dalen beneden de binnenlandsche, zonder dat deze volgen! Dit ver-schijnsel is alleen te verklaren door een zeer stevige vraag in het binnenland. En een dergelijke vraag naar boter en kaas (en vooral naar de duurste kaas-soorten!) is op zichzelf een teeken van welvaart bij de bevolking. Wel wijzen alle teekenen er op, dat die welvaart min of meer kunstmatig is opgevoerd en dus niet van langen duur zal kunnen zijn. Maar vast staat, dat zij er thans nog is, al neemt zij wellicht dagelijks af.

Heeft dus de industrie zich vrijwel tot de normale verhoudingen hersteld, in den verkoop der producten kwam eene zeer radicale wijziging. De binnenland-sche afzet nam min of meer de leiding en de buiten-landsche verkoop kenmerkte zich door een groote onzekerheid en een optreden van sterk speculatieve factoren in plaats van den regelmatigen en weinig risquanten export van vóór den oorlog. Dit verschijn-sel willen wij even nader bezien, zonder naar eene nauwkeurige analyse te streven.

Voor boter was vroeger de toestand als volgt: In Europa waren twee belangrijke productiegebieden, die veel meer voortbrachten dan voor eigen gebruik noodig was: Nederland en Denemarken. Het óver-schot dat deze beide landen produceerden werd groot-deels opgenomen door Duitschland, Engeland, België, Oostenrijk-Hongarije. Daarbij was voor De-nemarken Engeland het voornaamste afzetgebied en voor ons Duitschland.

Thans is deze toestand geheel veranderd. Duitsch-land en het vroegere Oostenrijk-Hongarije zijn als koopers van buitenlandsche boter absoluut uitgescha-keld. Engeland koopt nog wel zeer veel boter, doch heeft zich gedurende den oorlog aangewend om veel meer boter dan vroeger te betrekken uit Nieuw-Zee-land, Argentinië, Canada. De vraag naar Euro-peesche boter is in Engeland dan ook beslist kleiner dan vóór den oorlog. De vraag naar boter in België is afwisselend doch doorgaans kleiner dan vroeger. Niet alleen zijn dus Duitschland en Oostenrijk-Hon-garije geheel uitgeschakeld, doch ook de overblijven-de landen hebben hun vraag verminderd. En dit mis-schien ten deele door de verminderde koopkracht, doch vooral ook door de grootere aanvoeren van over-zeesche landen, waar de productie sterk toenam. Een kleine compensatie trad op doordat Frankrijk nu en dan groote hoeveelheden boter vraagt, meer dan vroeger. Op de Parijsche markt vinden dan ook Holland en Denemarken elkaar in een onderlingen strijd om hun surplus kwijt te raken. Dit laatste wordt in an-dere landen zeer bemoeilijkt door verschillende om-standigheden. Zoo heeft Denemarken bijv. een zeer krachtige poging gedaan, om in de Vereenigde Sta-ten een nieuw afzetgebied te verkrijgen, een poging, die ook voor ons land indirect van zeer groot gewicht was. Maar Amerika heeft hierop geantwoord met eene aanzienlijke verhooging van de invoerrechten op boter, welke verhooging den afzet van het Euro-peesche product in Amerika vrijwel uitschakelt. Overigens onderzocht men in de Vereenigde Staten niet alleen de concurrentie van de zeer belangrijke eigen productie, doch ook nog van aanvoeren uit Nieuw-Zeeland, Canada, Argentinië.

Uit het vorenstaande blijkt duidelijk, dat de eer-tijds zeer krachtige positie van onzen boter-export deerlijk geschokt is. Want bij een toenemende con-currentie zien wij de gelegenheid voor afzet aanzien-lijk ingekrompen, terwijl het zoeken van nieuwe af-zetgebieden op allerlei manieren bemoeilijkt wordt. Ook Spanje en Italië verhoogden bijv. hunne invoer-rechten aanzienlijk. Er blijft zoo geen enkel land over, waar men rekenen kan op een regelmatigen, vasten afzet. Men leeft bij den dag en weet niet welke ver-rassingen ieder oogenblik te voorschijn kunnen ko-men. Alleen hierdoor zijn de enorme prijschomme-lingen mogelijk, waarvan wij boven spraken. Maar tegelijkertijd bewijzen die schommelingen, hoe funest

de gevolgen zijn van den toestand. Ten bewijze hiervan volgen onderstaand eenige wekelijksche boter-noteringen per K.G.:

29 Maart. . . . . f 2,24	27 Juni . . . . . f 2,21
4 April . . . . . „ 2,72	4 Juli . . . . . „ 2,22
11 „ . . . . . „ 2,85	11 „ . . . . . „ 2,36
18 „ . . . . . „ 2,94	18 „ . . . . . „ 2,70
25 „ . . . . . „ 2,48	25 „ . . . . . „ 3,08
2 Mei . . . . . „ 2,32	1 Augustus . . . . . „ 2,90
9 „ . . . . . „ 1,94	8 „ . . . . . „ 2,95
16 „ . . . . . „ 2,05	15 „ . . . . . „ 3,—
23 „ . . . . . „ 2,43	22 „ . . . . . „ 2,85
30 „ . . . . . „ 2,22	29 „ . . . . . „ 2,65
6 Juni . . . . . „ 2,07	5 September . . . . . „ 2,71
13 „ . . . . . „ 2,14	12 „ . . . . . „ 2,87
20 „ . . . . . „ 2,20	

Uit het vorenstaande over den buitenlandschen boterhandel blijkt duidelijk, hoe een stabiele toestand en regelmatige afzet, die de hoeksteen zijn van een bedrijf en wel speciaal van een bedrijf, dat zoo zeer zijn terugslag doet gevoelen op den landbouw en de veehouderij, thans ten eenenmale ontbreken voor den boterhandel. De resultaten mogen momenteel nog goed zijn, doch de stevige fundering ontbreekt. Men weet heden niet of het bedrijf morgen nog rendabel zal zijn. En het is wel zeer opvallend, dat de belanghebbenden zich hiervan klaarblijkelijk weinig bewust zijn. Zij leven voort alsof de toestand volkomen veilig ware. En doen niet heel veel, om het verloren evenwicht weer te herstellen.

Wat voor boter in zeer sterke mate geldt is, hoewel op kleinere schaal, ook voor kaas geldig. Wij zullen daarom alles niet nog eens herhalen. Principieel is voor onze kaas de toestand evenzeer onevenwichtig als voor boter. Met dit verschil, dat op dit gebied Denemarken pas begint, misschien mede ten gevolge van de onzekerheid in den afzet van boter. Voor kaas hebben wij echter andere concurrenten, waarvan wij niet zooveel bemerken, omdat zij geheel andere kaas-soorten produceeren dan wij: Zwitsersland, Frankrijk en Italië. De belanghebbenden zullen wel doen, als zij bij onze huidige onzekere positie die concurrerende landen goed in het oog houden: beter dan tot heden gedaan werd.

Boter en kaas zijn vanouds de zuivelproducten bij uitnemendheid, vroeger door de boeren gemaakt op de boerderij, later in het groot in fabrieken. Maar daarnaast zijn voor ons land nog van groot gewicht enkele producten wier bereiding slechts door de fabrieksindustrie is opgekomen: gecondenseerde en gesteriliseerde melk, melkpoeder. Waar Centraal Europa nooit een zeer belangrijk afnemer van deze producten geweest is, is de vraag naar die producten niet afgenomen doordat dit gedeelte van Europa niet meer kan koopen. Erger is echter voor deze industrie het feit, dat de wereldproductie zeer sterk gestegen is. Speciaal in de Vereenigde Staten heeft de bereiding van gecondenseerde melk een vlucht genomen gedurende den oorlog, zooals men nooit had kunnen verwachten. Daardoor is de onderlinge concurrentie voor deze artikelen zoo sterk geworden, dat afgezien van enkele zeer tijdelijke oplevingen in het algemeen de bereiding niet meer loonend is. Bovendien begint men nu ook in Denemarken deze melkproducten op grotere schaal te maken. Hoewel om eenigszins andere redenen staan dus deze melkproducten er vrijwel hetzelfde voor als boter en kaas; de vaste, regelmatige afzet van vroeger heeft plaats gemaakt voor groote onzekerheid. En eerst op den duur zal blijken of wij het bedrijf op loonende wijze kunnen handhaven.

Onze conclusie over het herstel van de zuivelindustrie en den zuivel-exporthandel na den oorlog en na de bevrijding van het bedrijf van allerlei crisis-regelingen is dus:

de productie als zoodanig heeft zich hersteld;

de afzet der producten is op het oogenblik even onregelmatig en onzeker als hij vroeger regelmatig en zeker was. *Daarom staat geenszins vast, dat Ne-*

derland zijn specialiseering in de richting van melkveehouderij en zuivelbereiding op den duur zal kunnen handhaven. Vermoedelijk door de voorloopig nochtans vrij gunstige resultaten ontgaat aan vele belanghebbenden de strekking van de wijziging in de oeconomische positie der zuivelindustrie en dienengevolge richt men zijne maatregelen daarnaar in het geheel niet of althans op zeer onvoldoende wijze.

Onherroepelijk zal straks de ervaring onze conclusie bevestigen. Moge het dan voor ons land nog niet te laat zijn. Want alle schade, die aan den zuivel-export wordt toegebracht treft via de zuivelindustrie en de melkveehouderij onze geheele volksvelvaart op zeer gevoelige wijze.

In het voorgaande heb ik de techniek van het bedrijf buiten beschouwing gelaten, zonder daarmede te willen zeggen, dat die techniek een minder belangrijk onderdeel is. Zij behoort echter op deze plaats niet thuis. Toch moet ik in één opzicht hier eene uitzondering maken en een onderwerp bespreken, dat mij noodzaakt om eene technische eigenaardigheid van het zuivelbedrijf te behandelen. Ik meen toch dat in verband met de vorenstaande beschouwingen het noodzakelijk is, om de gevolgen van de Arbeidswet voor de zuivelindustrie nog te bespreken. Dit acht ik te meer van gewicht, omdat bij alles wat over de Arbeidswet reeds geschreven is, eene duidelijke motiveering van het standpunt, dat de zuivelindustrie inneemt, ontbreekt.

Uit het vorenstaande blijkt duidelijk, dat voor de vraag of de zuivelindustrie zich kan handhaven in de eerste plaats beslissend is, of zij de concurrentie met andere Europeesche en buiten Europa gelegen productiegebieden kan doorstaan. Nu is Nederland geen land, dat goedkoop produceert. In het algemeen mag dus wel vooropgesteld worden, dat de concurrentiestrijd met andere landen hooge eischen aan onze vaderlandsche krachten zal stellen. Noemen wij bijv. het feit, dat Japan zich met kracht op de melkindustrie is gaan toeleggen, dan gevoelt men, hoe het vraagstuk der productiekosten een groote rol in den wedkamp om de wereldmarkt zal spelen. En dan beseft men tegelijkertijd, hoe de arbeidswet in de tegenwoordige zeer ongewisse toestanden een extra druk op het bedrijf legt, die speciaal nu beter achterwege gebleven ware. Zonder in uitvoerige beschouwingen daarover te treden, moge dan ook vastgesteld worden, dat de algemeene bezwaren, die door de geheele industrie tegen de Arbeidswet geopperd worden en vooral tegen hare invoering op dit oogenblik, onverminderd gelden voor de zuivelindustrie en vooral voor deze als exportindustrie. Waar van verschillende zijden die bezwaren reeds zoo duidelijk zijn aangetoond en hun bestaan onweerlegbaar bewezen is, behoef ik daarover niets meer te zeggen.

Bij de zuivelindustrie is er echter nog meer. Onverminderd de algemeene bezwaren ondervindt deze van de Arbeidswet nog zeer speciale moeilijkheden, die geen andere industrie met haar gemeen heeft. Die speciale bezwaren vloeien voort uit een technische bijzonderheid van de zuivelindustrie en ik zal ze daarom noemen technische bezwaren in tegenstelling met de andere, die vrijwel uitsluitend van oeconomischen of commercieelen aard zijn. Ik moet dan beginnen met een kleine technische uiteenzetting.

Men kan alle fabrieksbedrijven ontleden in drie stadia: de aanvoer van de grondstoffen, de verwerking van die grondstoffen en de afvoer van het product. Ik wil hier speciaal bespreken de twee eerste stadia. In het algemeen is aan iedere fabriek een magazijn of opslagplaats voor grondstoffen verbonden. Men koopt de grondstoffen in op allerlei manieren, brengt ze in de opslagplaats en voert ze van daar in de fabriek in naar gelang de verwerking vordert. Hoe men echter de grondstoffen ook inkoop, steeds zal men zorgen eene zekere hoeveelheid in voorraad

te hebben, opdat nooit het bedrijf stagneere bij gebrek aan de noodige grondstoffen. Hieruit volgt dus ook, dat die opslagplaats de noodige elasticiteit geeft aan het bedrijf: men kan op elk willekeurig oogenblik beginnen met werken, want de grondstoffen zijn beschikbaar, en men kan ook op elk willekeurig oogenblik eindigen, want de aanwezige grondstoffen liggen goed opgeborgen en het is niet per se noodig, ze vandaag te verwerken.

Deze schijnbaar min of meer gezochte uiteenzetting was noodig om eene zeer speciale eigenschap van de zuivelindustrie duidelijk aan te wijzen. De grondstof voor de zuivelindustrie is: melk. De zuivelfabriek heeft echter geen magazijn, waarin zij voor een week of een maand tegelijk melk opslaat, welke zij dan langzamerhand gaat verwerken. Een dergelijk magazijn is onbestaanbaar om de eenvoudige reden, dat melk zeer bederfelijk is, zoodat het streven van de industrie steeds moet zijn, de melk zoo spoedig mogelijk nadat zij gewonnen is, te verwerken en in het algemeen bijv. niet langer dan 3 tot 12 uur na de winning. De melk bijv. twee dagen te laten staan alvorens men ze verwerkt, is eene onmogelijkheid, indien men een bruikbaar product wil maken en daarop is toch in het algemeen het streven van de industrie gericht. De elasticiteit, die in vrijwel elke fabriek bestaat, wordt dus in de zuivelindustrie geheel gemist: men is absoluut gedwongen alle grondstof vrijwel onmiddellijk nadat ze is aangevoerd, te verwerken.

Dus, zal men zeggen: wat in een andere fabriek bereikt wordt door het houden van een magazijnvoorraad grondstoffen, moet hier geregeld worden door den aanvoer van de grondstof met veel tact te leiden. Kan men vandaag veel verwerken, dan zorgte men voor een flinken aanvoer. Is er morgen minder gelegenheid tot werken, dan remme men den toevvoer eenigszins! Helaas is de oplossing niet zoo eenvoudig. Want dien aanvoer van grondstoffen kan men niet beheerschen, men kan er zelfs niet den minsten invloed op uitoefenen. Een fabriek moet altijd een zeker aantal boeren hebben, die vast hun melk aan haar leveren. Want men kan moeilijk elken dag den boer opgaan om te zien, of er wat melk te koop is. Wilde men nu den melkaanvoer aan de fabriek „regelen”, dan zou men dus van bepaalde boeren den eenen dag wel de melk gaan afhalen en den anderen dag ze er mee laten zitten. Daarvoor zouden zij terecht zeer hartelijk bedanken. Men kan dus de aan te voeren hoeveelheid absoluut niet regelen.

Deze moeilijkheid wordt nog verzwaaard door een andere omstandigheid: men kan zelfs den tijd, waarop de grondstof aan de fabriek komt, niet beheerschen. De melk moet toch dagelijks of tweemaal per dag uit een groot gebied van zeer verspreid liggende boerderijen over landwegen met wagens en gedeeltelijk boot worden afgehaald. Valt er sneeuw, of regent het, of is het mistig enz., dan komt de boot of de wagen twee uur later aan de fabriek dan anders!

Na het vorenstaande is het duidelijk, dat de zuivelfabriek alle grondstof direct na aanvoer moet verwerken en de aangevoerde hoeveelheid niet willekeurig regelen of beïnvloeden kan, terwijl het tijdstip waarop de grondstof de fabriek bereikt, dermate afhankelijk is van allerlei onberekende factoren, dat eene zekere onregelmatigheid daarin niet te vermijden is. Men gevoelt hoe bezwaarlijk en dus kostbaar het voor een dergelijke fabriek is, indien de wet of een ambtenaar komt vertellen: gij zult niet eerder dan zoo laat beginnen en gij zult niet later dan zoo laat eindigen en indien er eens een onregelmatigheid optreedt, — hetgeen niet te voorkomen is, — dan zult gij de aanwezige melk maar kalm laten bederven!

Ik raak hier de kwestie maar even aan, ik werk haar niet volledig uit. Maar men gevoelt duidelijk de speciale moeilijkheden, die zich in de zuivelfabriek moeten voordoen. Deze worden nog vergroot door het feit, dat het zuivelbedrijf in zeer sterke

mate een seizoenbedrijf is. Nu is het heel gemakkelijk om te zeggen: dan moet gij de fabriek maar zoo inrichten, dat zij in den tijd van groote productie voldoende arbeiders en machines heeft om in den voorgeschreven tijd gereed te komen. Maar dan is het resultaat, dat een groot deel van arbeiders, gebouwen en machines gedurende de helft van het jaar overbodig is, dus het bedrijf zeer veel geld zal kosten zonder nuttig werk te verrichten. De toestanden zijn niet van dien aard, dat zij eene dergelijke verspilling ongestraft laten!

Aan sommige van de genoemde bezwaren is tijdelijk tegemoet gekomen door uitzonderingsmaatregelen voor de zuivelindustrie. Het is te hopen, dat men tijdig besluite, om blijvend en in meerdere mate de bijzondere positie van deze industrie te erkennen.

Het onderwerp is hiermede geenszins uitgeput. Elders zal dan ook ongetwijfeld de zaak uitvoeriger en vollediger behandeld zijn of nog worden. Ik wilde hier slechts laten zien, dat de wetgever verplicht is, om er ten volle rekening mede te houden, dat de zuivelindustrie om essentiele redenen aanspraak er op maakt, dat de speciale technische moeilijkheden, die voor haar karakteristiek zijn, erkend en gerespecteerd worden. Gereede aanleiding tot dit betoog vond ik in het eerste gedeelte van deze uiteenzetting, dat duidelijk maakt, hoe deze industrie in hoogere mate dan uiterlijk blijkt, in ons land een zeer kritiek stadium doormaakt, waarin over haar voortbestaan de beslissing zal vallen.

G. J. BLINK.

EENIGE BESCHOUWINGEN OMTRENT HET FINANCIËEL SYSTEEM DER VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

III.

De groote gebreken der Amerikaansche financieele administratie hebben althans die goede gevolgen gehad, dat van de gebreken en van de eischen van een behoorlijk financieel beheer in de Vereenigde Staten veel en diepgaande studie is gemaakt.¹⁾ Dit blijkt overtuigend uit de in ons artikel omtrent het Britsche financieele systeem vermelde werken van het „Institute for Government Research”, benevens uit de uitgebreide litteratuuropgave van meer dan 100 boeken of brochures, die achterin het boek „The Problem of a National Budget” zijn afgedrukt. Wij brengen hieronder enkele hoofdpunten van dit belangrijk en helder geschreven werk naar voren.²⁾

Dit blijkt eveneens overtuigend uit het boek „The Movement for Budgetary Reform in the States” van W. F. Willoughby en een werk „Organized Efforts for the improvement of methods of administration in the United States” van G. A. Weber.

¹⁾ De toenemende belangstelling in hetgeen een goede financieele administratie kan bevorderen vindt, naar van zelf spreekt, voor een zeer groot deel mede haar oorzaak in de sterke uitbreiding van de Staatstaak in en door den oorlog, die gepaard ging met een zeer groote stijging van de Staatsuitgaven en de belastingen, ten gevolge waarvan het vrijwel permanente overschot der middelen in een belangrijk tekort omsloeg. Vóór den oorlog waren de bemoeienissen van de Centrale Regeering en hare Staatsuitgaven per hoofd der bevolking relatief zeer gering.

²⁾ Tot ons leedwezen moesten wij ons in dit opzicht, wegens gebrek aan plaatsruimte, zeer beperken. W. wil de begrooting inrichten naar het principe der „organisation-units” en voorts analyseeren naar de volgende 5 gezichtspunten: fondsen, organisatie-eenheden, werkzaamheden, soort van uitgaven en object van uitgaven. Het Centraal Bureau voor de Statistiek bereidt een op de leest van W.'s beginselen geschoeide statistiek van de Staatsuitgaven voor.

De Staatsboekhouding, die tot dusver enkel en uitsluitend op controle der comptabelen was ingericht, wil W. tevens aan eene bruikbare statistiek der Staatsuitgaven dienstbaar maken. Uitvoerig zet hij uiteen, hoe hij de door hem voorgestane hervormingen uitvoerbaar acht. Deze uiteenzettingen worden voorafgegaan door diepgaande beschouwingen over wezen en doel van de begrooting, die wel tot het beste behooren, dat op dit gebied is geschreven.

In het eerste werk schetst Willoughby, oorsprong, doeleinden en resultaten van deze „Movement”. Reeds begonnen in de vorige eeuw als een beweging, die een beter gemeentelijk bestuur beoogde, sloeg deze beweging weldra op de afzonderlijke „States” over. Groei en kracht der beweging neemt nog steeds toe. In de laatste 6 jaren kwam een meer of minder welgeslaagde „budgetary legislation” tot stand in de „States” Maryland, Utah, New Mexico, Virginia, Delaware, Illinois, Iowa, Kansas, Minnesota, Nebraska, New Jersey, Ohio, California, Tennessee, Wisconsin, Vermont, North-Dakota, South-Dakota, Connecticut, Louisiana, Massachusetts, Oregon, Washington, New York, Alabama, Arizona, Arkansas, Colorado, Florida, Michigan, Pennsylvania, terwijl wat de „United States” zelve betreft, reeds „budgetary bills” tot stand kwamen, die slechts tengevolge van bijzondere omstandigheden, althans tot dusver (Mei 1921), nog geen wetskracht verkregen.

Deze schitterende resultaten, in zoo korten tijd behaald, zijn voor het leeuwendeel te danken aan de krachtige werking van het particulier initiatief.

In voormeld boek van Weber wordt de organisatie, de werkring, het streven en de resultaten van tal van officieele en niet-officieele organisaties geschetst, die alle een betere en doelmatiger werkwijze van publieke instellingen beoogen. Dit boek is voor den Nederlandschen lezer eenvoudig beschamend. Wij lijden zeker niet minder dan Amerika onder de droevige financieele gevolgen van politiek wanbeheer, onze belastingen drukken steeds zwaarder, onze financieele kracht is veel geringer. Toch doet het particulier initiatief hier te lande zoo goed als niets. Wanneer zullen wij in Nederland den groei eener machtige beweging aanschouwen, die Regeering en Volksvertegenwoordiging doordringt van de noodzakelijkheid de nationale zaak meer „business-like” te drijven? Een dergelijke beweging is hier te lande veel onmisbaarder dan in de Vereenigde Staten. Want daar is althans het Congres een lichaam, dat tegenover de verkwistende neigingen van het uitvoerende gezag de eischen der zuinigheid althans eenigermate, zij het ook zonder veel succes, doet gelden. Door de onvoldoende macht en den dikwijls geringen invloed van den Minister van Financiën en de politieke, veel uitgaven vereischende stroomingen in de Volksvertegenwoordiging, ontbreekt een dergelijk onmisbaar tegenwicht hier te lande geheel. Dit ware slechts door een krachtige maatschappelijke beweging in het leven te roepen.

W. is van oordeel, dat het opmaken van het budget tot de uitsluitende bevoegdheid van de uitvoerende macht moet behooren. Z.i. moet de wetgevende macht zich van elke inmenging op dit terrein onthouden. De beginselen van verantwoordelijkheid en zuinigheid kunnen alleen worden doorgevoerd, als één autoriteit aansprakelijk is. Voorts is alleen de uitvoerende macht in staat de Staatsbehoeften tot in bijzonderheden te kennen en een jaarlijksch werkprogram te ontwerpen.

Die taak kan de uitvoerende macht alleen dan goed vervullen, indien er éénheid is van leiding bij de budgetaire werkzaamheden. W. acht het uit den booze, dat de hoofden der onderscheidene departementen zich direct tot de wetgevende macht kunnen wenden met voorstellen betreffende inkomsten en uitgaven. In Amerika tiert dit euvel welig. „There is scarcely a Congress that does not witness the phenomenon of members of the President's Cabinet, and often of mere bureau chiefs, urging conflicting claims upon Congress. One authority asks appropriations to permit it to do certain things in total disregard of the fact that the same field is already occupied by other services. At times controversies between competing services become very acute. In no small degree the duplication of organization, plant, work, and overlapping of functions that characterizes the administrative system of our national government can be attri-

buted to this fact.” Ter bestrijding van dit euvel ¹⁾ beoogt W. „the definite establishment of a centralized or integrated system of administration with the Chief Executive at its head.” Om het den President der Vereenigde Staten mogelijk te maken de zware taak van werkelijke, dagelijksche leiding der administratie te vervullen, wil W. hem een bureau toevoegen van een dergelijk karakter als de Britsche „Treasury”. Dit bureau zal boven de departementen worden geplaatst en tot taak hebben den President het leiding geven aan, toezicht houden op en controleeren van de Departementen te vergemakkelijken.

Andere hervormingsvoorstellen wenschen de taak der Britsche Treasury op te dragen aan den Secretary of the Treasury, die dan van andere „spending activities” zou moeten worden ontheven. Dit voorstel beroept zich terecht op de mogelijkheden en bevoegdheden volgens de thans reeds bestaande wetgeving en op precedenten der Amerikaansche constitutioneele practijk. Ook is er een strooming, die, al of niet naast één der voornoemde hervormingen, de organisatie van het Congres tot onderzoek der Estimates wil verbeteren en dus de taak der Britsche Treasury aan het Congres zou willen toevertrouwen.

Het Huis nam op 21 October 1919 de zgn. „Good-Bill” aan, die bepaalt, dat voortaan een budget zal worden opgemaakt door het „Committee on Appropriations”. De Senaat nam op 1 Mei 1920 de zgn. „Mc Cormick Bill” aan, die eveneens een budget in het leven roept, en wel door in te stellen een budgetbureau in het Ministerie van Financiën, dat den President moet voorlichten. De beide wetten werden besproken in eene Commissie, samengesteld uit afgevaardigden van het Huis en den Senaat, ten einde een wet te ontwerpen, die in beide huizen zou kunnen worden aangenomen.

Voormeld euvel is in Nederland niet van zoo'n ernstigen aard als in de Vereenigde Staten, dank zij de werkzaamheden van de Generale Thesaurie van het Departement van Financiën. Dit neemt echter niet weg, dat, gelijk wij in ons artikel over „The Financial Administration of Great Britain” duidelijk meenen te hebben uiteengezet, de Generale Thesaurie hier te lande niet dien invloed ten goede kan uitoefenen als de „British Treasury”. Dit moet voornamelijk aan drie oorzaken worden toegeschreven.

1. De Generale Thesaurie staat niet boven, doch, als onderdeel van het Departement van Financiën, naast de andere Departementen.

2. Bij conflicten tusschen den Minister van Financiën en zijn collega's stelt de Ministerraad — en dit hangt samen met de politieke verhoudingen en stroomingen hier te lande — eerstgenoemden Minister slechts zelden in het gelijk.

3. Bij gebreke van „accounting officer's” mist de Generale Thesaurie scherpe contrôle-middelen op de gestie der andere Departementen en diensten.

Op de in ons voornoemd artikel uiteengezette gronden betwijfelen wij of in dezen onder de bestaande politieke verhoudingen, grondige en duurzame verbetering is aan te brengen. Niettemin zouden wij het toejuichen en van uitnemenden invloed achten, indien de volgende hervormingen zouden worden aangebracht.

1. De Generale Thesaurie worde zooveel mogelijk georganiseerd op den voet van de British Treasury. Zij worde uitsluitend met leiding, toezicht en contrôle belast, boven de Departementen geplaatst, van het Departement van Financiën afgescheiden en

¹⁾ Om een denkbeeld te geven van dit euvel zij het volgende medegedeeld: a. Elk Departement heeft een bureau voor questies van opvoeding; b. 40 departementale organisaties hebben bemoeienissen met de volksgezondheid; c. 27 departementale organisaties hebben bemoeienissen met constructie of herstel van openbare werken; d. 22 departementale organisaties hebben bemoeienissen met ingenieurs-onderzoekingen; e. 16 departementale organisaties hebben bemoeienissen met wegebouw enz. enz. (aldus een Amerikaansche periodiek van 24 April 1920).

rechtstreeks aan het Parlement ondergeschikt maakt.¹⁾

2. Aan de Generale Thesaurie rechtstreeks ondergeschikte „accounting officers” worden bij de onderscheidene Departementen en diensten te werk gesteld.

3. De begrooting wordt ingericht op de door W. voorgestane, hierboven vermelde wijze.

W. legt grooten nadruk op het feit, dat de door hem voorgestane hervormingen mogelijk zijn binnen de grenzen der bestaande Constitutie. De eerste stap moet zijn, dat de President op zich neemt jaarlijks aan het Congres een volgens juiste beginselen opgestelde begrooting voor te leggen. Alhoewel zulks zonder twijfel een uitbreiding van de macht van den President inhoudt, zal deze maatregel tevens het Congres in staat stellen, zijn taak van „fund raising and granting authority” behoorlijk te vervullen. In de tweede plaats moet de positie van den President worden versterkt door hem een bureau toe te voegen als de „British Treasury”, dat hem zijn taak als hoofd der Amerikaansche administratie vergemakkelijkt. Daartegenover staat, dat zijn aansprakelijkheid en die van zijn Kabinet tegenover het Congres zal worden verscherpt. Als derde stap acht W. noodig, dat de financieele taak van het Congres, die thans over onderscheidene „Committees” is verdeeld, aan één „Budget Committee” wordt opgedragen.²⁾ Ter vervulling van die zware taak acht W. het gewenscht, dat dit „Committee” door een staf van geoefend en daaraan vast verbonden personeel wordt bijgestaan. Ten slotte moeten de werkzaamheden van Senaat en Congres ten aanzien der begrooting worden gekoördineerd en geharmoniseerd. W. is van oordeel, dat de weg daartoe zou zijn „the constitution by the two houses of a single joint committee on the budget, which will report its joint findings to the two houses, or the constitution by the two houses of committees having the same character as regards their composition, power, internal organisation and procedure”. De eerste weg schijnt hem de meest aanbevelenswaardige, vooral uit een oogpunt van tijdsbesparing.

Op de hierboven geschetste wijze acht W. het mogelijk, niettegenstaande het diepgaand verschil tusschen inhoud en practijk der Amerikaansche en Engelsche constituties, de groote voordeelen van het Britsche financieele systeem in de Vereenigde Staten ingang te doen vinden,³⁾ zonder dat in de bestaande machtsverhoudingen en bevoegdheden der onderscheidene constitutioneele organen principieele veranderingen worden aangebracht.

Zijn zienswijze is een sterk bewijs voor de stelling, dat het ook in Nederland — welks politieke verhoudingen veel meer dan die der Vereenigde Staten met die van Engeland overeenkomen — mogelijk moet zijn, met behoud der bestaande politieke structuur en machtsverhoudingen die hervormingen aan te brengen welke in het belang van een zuinige en doelmatige Staatsadministratie beslist noodzakelijk zijn. Die hervormingen zijn hier gemakkelijker tot stand te brengen dan in de Vereenigde Staten en zijn, in verband met geringere financieele draagkracht, hier te lande van veel meer belang te achten dan daar. Ernstige en krachtige pogingen zullen derhalve niet achterwege mogen blijven.

Mr. Dr. A. SPANJER

¹⁾ In verband met den toenemenden omvang der staats-taak wordt meer en meer een centrale instantie noodig, die „overlapping” verhindert en een harmonische werking van het geheel verzekert.

²⁾ Deze hervorming kwam kort geleden tot stand. Het Huis besloot het „Committee on appropriations” van 21 op 35 leden te brengen en aan deze Commissie de voorbereiding van alle begrootingen op te dragen. Voortaan zal de begrooting als één harmonisch geheel kunnen worden behandeld.

³⁾ Is het éénmaal gelukt, dan is een extra voordeel voor de V. St., dat het Congres zuinigheids-beginselen betracht.

HET CENTRAAL VERSLAG DER ARBEIDS-INSPECTIE OVER 1919.

Alle wederwaardigheden die de Arbeidsinspectie ondervindt, worden elk jaar vereenigd in het Centraal Verslag, een lijvig boekdeel, dat helaas wegens den omvangrijken arbeid, dien de samenstelling vereischt, meestal geruimen tijd na het einde van het betreffende jaar het licht ziet. Thans is het jaar 1919 verschenen.¹⁾

Deze verslagen, welker inhoud, naar onderstaand referaat aantoon, de volle aandacht verdient van een ieder, die hetzij technisch, hetzij commercieel in eenigen tak van nijverheid werkzaam is, vormen een eigenaardige combinatie van technische en statistische gegevens. Aan den eenen kant vindt men in de uitgebreide tabellen een volledig overzicht van de controles, die door of vanwege de Arbeidsinspectie op de juiste naleving der sociale wetten zijn verricht, terwijl daarnaast en tusschendoor in talrijke hoofdstukken de technische gegevens zijn verwerkt, die deze tak van dienst in het afgelopen jaar heeft verzameld.

Over het algemeen is deze tweeslachtigheid der verslagen niet bevorderlijk voor een veelzijdige kennisname van den inhoud. Immers, de statisticus, die zulk een boekdeel ter hand neemt, wordt al spoedig afgeschrikt door de talrijke technische gegevens, terwijl de technicus het juist vanwege de uitgebreide tabellen, welke hem niet interesseeren, terzijde zal leggen. Inderdaad heeft de ondervinding dan ook geleerd, dat het Centraal Verslag veel te weinig gelezen wordt. Telkens toch weer blijkt hoe velen de sociale wetten met voeten treden niet uit onwilligheid om de wet na te leven, doch uit pure onbekendheid met den inhoud der wetten.²⁾ En juist dit Centraal Verslag zou voor den industrieel, die voor een deugdelijke bestudeering van onze sociale wetgeving toch veelal tijd en lust mist, een populaire handleiding moeten zijn, waaruit hij kan leeren voor welke fouten en vergrijpen anderen bekeurd zijn en hoe hij zich hiertegen kan beveiligen, terwijl tevens zijn kennis der sociale wetten elk jaar een weinig wordt opgefrischt. In het algemeen zou het ter bevordering van een verbreiding en lezing op ruimere schaal van deze belangrijke verslagen aanbeveling verdienen den inhoud in tweeën te splitsen, t.w. een deel met statistiek en een technisch deel.

Thans moge een kort referaat van den inhoud volgen.

Het verslag begint met de mededeeling, dat het jaar 1919 voor de Arbeidsinspectie van buitengewone beteekenis geweest is. De gevolgen van den oorlog hebben allerwegen de regeeringsbemoeiingen met de arbeidsverhoudingen doen toenemen en daarmee het gebied, waarop de Arbeidsinspectie werkzaam is, uitgebreid. Het duidelijkst is deze overgang naar een nieuw tijdperk tot uiting gekomen in de Arbeidswet 1919. De voorbereiding van deze wet en van de uitvoeringsmaatregelen heeft veel tijd van de ambtenaren der Arbeidsinspectie in beslag genomen, doordat voor het ontwerpen van doelmatige bepalingen in de eerste plaats kennis van de bedrijven en van de practijk der arbeidswetgeving noodig is. Met dit werk konden zwaarlijk buitenstaanders of tijdelijke ambtenaren worden belast. De omstandigheid, dat om die reden de voorbereiding der nieuwe bepalingen grotendeels moest worden opgedragen aan personen, die tevens nog den gewonen inspectiearbeid verrichtten, heeft voor sommigen een schijn van vertraging gewekt; doch een andere werkwijze zou de deugdelijkheid der wetgeving benadeeld hebben.

„Een onmiddellijk uitvloeijsel”, aldus het verslag, „van de aanneming der Arbeidswet 1919 en daar-

¹⁾ Ter Algemeene Landsdrukkerij, uitgegeven door het Departement van Arbeid.

²⁾ Zie o.a. de rede door den heer G. F. H. Jagerman op het Eerste congres van Nederlandsche industrieelen op 24 Februari j.l. te Amsterdam gehouden. Stenographisch verslag blz. 69.

mede een bewijs, dat Nederland getrouw wenschte te blijven aan de traditie van een krachtige handhaving der arbeidswetten, is de uitbreiding der Arbeidsinspectie." Bij suppletore begrooting voor het dienstjaar 1919 zijn o.a. gelden toegestaan om den dienst met 33 ambtenaren uit te breiden. Hierdoor steeg het totale aantal van 154 tot 187.

De voornaamste wijziging van de in werking zijnde wettelijke bepalingen was dat op 1 Januari 1919 de Veiligheidswet van toepassing werd op fabrieken of werkplaatsen met 5 tot 10 personen, ook al wordt daarin geen krachtwerktuig of oven gebezigd en op bemalingsinrichtingen. Hoofdstuk II geeft een overzicht van de samenstelling van het personeel en de mutaties, die hierin in 1919 hebben plaats gevonden.

Onder hoofdstuk III, algemeen overzicht der werkzaamheden, lezen we, dat in het toezicht der gemeentepolitie op de naleving der Arbeids- en Veiligheidswet over het algemeen genomen verbetering kwam. Zelfs worden enkele gemeenten, als Utrecht, Amsterdam, den Haag, Haarlem en IJmuiden genoemd, waar een bijzondere activiteit aan den dag werd gelegd. In ons geheele land waren in 1919 nog 477 gemeenten, die in geen enkel kwartaal bericht omtrent gehouden politietoezicht inzonden.

Een uitgebreide statistiek geeft een indruk van de intensiteit van het in verschillende gemeenten door de gemeente-politie, rijksveldwacht en koninklijke marechaussée uitgeoefende toezicht. Het totaal van deze tabel vermeldt, dat bij een aantal aanwezige werkplaatsen en fabrieken in ons land van 81184, het navolgende aantal controles werd verricht:

	Gedurende den werktijd	Voor het begin en na het einde van den werktijd	Processen-verbaal
Gemeentepolitie ..	62453	19574	1110
Rijksveldwacht ...	27213	3928	220
Kon. Marechaussée	12871	558	347
Arbeidsinspectie .	—	40073	—
			1330

Ook van particuliere zijde ontving de Arbeidsinspectie bij de uitoefening van haar taak een omvangrijke medewerking in den vorm van 811 klachten. Intusschen bleken hiervan niet minder dan 222 of ruim 27 pCt. ongegrond of slechts ten deele gegrond. In vele gevallen vergewist men zich blijkbaar niet voldoende van de juistheid der feiten, waarover men komt klagen, waardoor de Arbeidsinspectie onnodige moeite wordt veroorzaakt. Van deze klachten kwam 42 pCt. van arbeiderszijde, terwijl 14,5 pCt. anoniem werd ingediend. Het behoeft geen nader betoog, dat een dergelijk zich schuilen van de klagers absoluut overbodig is, aangezien de Arbeidsinspectie toch tot volkomen geheimhouding verplicht is, terwijl deze anonimiteit bovendien weinig bevorderlijk is voor een deugdelijk onderzoek der feiten, omdat het onmogelijk is nadere inlichtingen in te winnen.

Bij het overzicht van de ingediende aanvragen tot Hinderwetvergunning vermeldt het verslag: „Kan dus van een belangrijken industrielen vooruitgang in 1919 niet gesproken worden, dit neemt niet weg, dat er toch wel een zekere verlevendiging in menigen bedrijfstak te constateeren viel. Zoo heerschte b.v. in de visscherijbedrijven, ten gevolge van de tijdelijk schitterende uitkomsten van de haringvangst, den geheelen zomer een grootte drukte, die echter later weer afnam.”

Voor den technicus zijn de belangrijkste hoofdstukken van het Verslag IV, naleving der Arbeidswet, en V, naleving der Veiligheidswet, ongevallen. In deze hoofdstukken is artikelsgewijze nagegaan, welke vergripen tegen de wettelijke voorschriften geconstateerd zijn en het advies, dat tot verbetering is gegeven. In totaal werden in 1919, 23125 eischen gesteld en aanwijzingen gegeven.

Zeer uitvoerig worden in hoofdstuk V de waargenomen ongevallen beschreven. Ook wordt melding gemaakt van eenige nieuw uitgedachte beschermingen voor bepaalde werktuigen. Dit hoofdstuk is door verscheidene afbeeldingen verduidelijkt.

Hoofdstuk VI behandelt de Steenhouwerswet, terwijl hoofdstuk VII een overzicht geeft van de belangrijkste rechterlijke beslissingen.

Hoofdstuk VIII, de werktijden behandelende, is vooral belangrijk door de erin vervatte mededeeling omtrent de ervaring met den 8 uren dag, ingevolge een door het hoofd van het 10de district (Dordrecht) ingesteld onderzoek. Intusschen hebben deze resultaten thans nu door de invoering van de Arbeidswet 1919 een veel uitgebreider materiaal bekend geworden is, weinig waarde meer. Hoofdstuk IX behandelt de huisindustrie, t.w. teenschillen en de huisarbeid in de wollenstoffenindustrie te Tilburg.

Zeer belangrijk is ook hoofdstuk X, waarin de geneeskundige onderzoekingen en mededeelingen omtrent beroepsziekten zijn neergelegd. Onderzoek is ingesteld naar: haringspeetsters, vrouwen, werkzaam in steenfabrieken, de keramische industrie, beschermd personeel in de handvlaserijen en hennepkelarijen, de textielindustrie, sigarenfabrieken en drukkerijen, terwijl nog in tal van speciale gevallen een afzonderlijk geneeskundig onderzoek is uitgevoerd.

Hoofdstuk XI bevat eenige mededeelingen van electrotechnischen aard, terwijl hoofdstuk XII de schade door fabrieken aan de omgeving veroorzaakt nagaat.

In de vier volgende hoofdstukken wordt verslag uitgebracht van een onderzoek naar de arbeidstoestanen van speciale bedrijven als visscherij, veenderijen, watermolenaars, terwijl het laatste hoofdstuk de scheidsrechterlijke beslechting van arbeidsgeschillen, i.c. het optreden van den Directeur-Generaal der Arbeidsinspectie als arbiter in een gerezen geschil in de bouwbedrijven te 's Gravenhage, inhoudt.

Schiedam.

G. DE CLERCO.

AANTEKENINGEN.

Overzicht van de inkomstenbelastingen, geheven van inwoners van Rotterdam voor het jaar 1921/22. — Met ingang van 1 Mei 1921 heft de gemeente Rotterdam de inkomstenbelastingen ingevolge art. 3 (nieuwe redactie van art. 240 van de gemeentewet) punten e en f van de wet van 30 December 1920, Staatsblad No. 923, tot wijziging van de gemeentewet enz.

Bij de nieuwe verordening op de inkomstenbelasting, in werking tredend 1 Mei 1921, werd de progressie gewijzigd en het maximum van het percentage van toeneming begint eerst bij een belastbaar inkomen van f 10000,—. (Dus worden de kleinere inkomens meer ontlast. Tevens werd de kinderattrek verhoogd en is deze thans op denzelfden voet geregeld als bij de rijksinkomstenbelasting).

Op de hoofdsom van de vermogensbelasting worden 50 opcenten voor de gemeente geheven.

Het vermenigvuldigingscijfer is voor 1921/22 gesteld op 1,35.

Als gevolg van een en ander is er niet alleen een wijziging gekomen in de te betalen bedragen, doch tevens in de onderlinge verhouding van de percentages, te heffen van diverse inkomens.

Ter completeering nu van den staat, vermeld op blad. 540 in het nummer van 22 Juni 1921 van dit tijdschrift, worden onderstaande cijfers vermeld. (Eveneens berekend voor ongehuwden, die geen minderjarige kinderen ten laste hebben).

Als rendement van het vermogen is weder genomen 5 pCt.

Voor inkomens, gedeeltelijk uit vermogen ontsproten, zal het niet moeilijk zijn aan de hand van dezen staat, 't zij juist, 't zij ten naaste bij, zoowel het te heffen bedrag als het percentage te vinden.

T. CAMERLING.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
	Rijks Ink. + 25 ope. (leen.f.) 2 ope. (Prov.)	Verdedigingsbelasting II.	Plaatselijke Directe belasting naar het inkomen.	Totaal kolommen I t/m. III (dus inkomen niet uit vermogen).	VERMOGEN (à 5 %).	Vermogensbel. + 25 ope. (leen.i.) 2 ope. (Prov.)	Verdedigingsbelasting Ia en Ib	Plaatsel. Dir. bel. (50 op. centen op de hoofdsom vld. verm. belastings).	Totaal kolommen V t/m. VII (dus meer te betalen voor inkomen uitsluitend uit vermogen)	Totaal kolommen IV en VIII (dus in totaal te betalen van inkomen uitsluitend uit vermogen)	Percent. van het inkomen zonder ver. mogen. (Zie kol. VIII)	Percent. van het inkomen uitsluitend uit vermogen. (Zie kol. IX)
800	1,27	—	2,70	3,97	16.000	2,54	0,60	1,—	4,14	8,11	0,49	1,01
900	3,81	—	6,07	9,88	18.000	7,62	1,80	3,—	12,42	22,30	1,10	2,48
1.000	6,35	—	9,59	15,94	20.000	12,70	3,—	5,—	20,70	36,64	1,59	3,66
1.500	22,86	3,30	29,02	55,18	30.000	38,10	9,—	15,—	52,10	107,28	3,68	7,15
2.000	41,91	6,—	51,97	99,88	40.000	50,80	12,—	20,—	82,80	182,68	4,14	9,13
2.500	64,13	9,75	75,60	149,48	50.000	63,50	15,—	25,—	103,50	252,98	5,98	10,12
3.000	86,36	13,50	99,20	199,06	60.000	76,20	21,—	30,—	127,20	326,26	6,63	10,87
3.500	108,58	17,25	122,85	248,68	70.000	88,90	27,—	35,—	150,90	399,58	7,10	11,41
4.000	130,81	21,—	148,50	300,31	80.000	101,60	33,—	40,—	174,60	474,91	7,51	11,87
4.500	156,21	26,—	175,50	357,71	90.000	114,80	39,—	45,—	198,80	556,51	7,95	12,37
5.000	181,61	31,—	202,50	415,11	100.000	127,—	45,—	50,—	222,—	637,11	8,30	12,74
6.000	232,41	41,—	261,72	534,63	120.000	152,40	63,—	60,—	275,40	810,03	8,91	13,50
7.000	283,21	51,—	324,—	658,21	140.000	177,80	81,—	70,—	328,80	987,01	9,40	14,10
8.000	340,36	63,50	392,17	796,03	160.000	203,20	103,—	80,—	386,20	1.182,23	9,95	14,78
9.000	397,51	76,—	467,10	940,61	180.000	228,60	129,—	90,—	447,60	1.388,21	10,45	15,42
10.000	454,66	88,50	550,12	1.093,28	200.000	254,—	155,—	100,—	509,—	1.602,28	10,93	16,02
12.000	581,66	118,50	745,87	1.446,03	240.000	304,80	223,—	120,—	647,80	2.093,83	12,05	17,45
14.000	708,66	148,50	948,37	1.805,53	280.000	355,60	291,—	140,—	786,60	2.592,13	12,89	18,51
16.000	848,36	181,—	1.150,87	2.180,23	320.000	406,40	367,—	160,—	933,40	3.113,63	13,62	19,46
18.000	1.000,76	216,—	1.353,37	2.570,13	360.000	457,20	451,—	180,—	1.083,20	3.658,33	14,28	20,32
20.000	1.153,16	251,—	1.555,87	2.960,03	400.000	508,—	535,—	200,—	1.243,—	4.203,03	14,80	21,01
24.000	1.508,76	331,—	1.960,87	3.800,63	480.000	609,60	735,—	240,—	1.584,60	5.385,23	15,83	22,44
28.000	1.902,46	418,50	2.365,87	4.686,83	560.000	711,20	959,—	280,—	1.950,20	6.637,03	16,74	23,70
32.000	2.334,26	513,50	2.770,87	5.618,63	640.000	812,80	1.191,—	320,—	2.323,80	7.942,43	17,56	24,82
36.000	2.806,16	618,50	3.175,87	6.600,53	720.000	914,40	1.423,—	360,—	2.697,40	9.297,93	18,33	25,82
40.000	3.312,16	738,50	3.580,87	7.613,53	800.000	1.016,—	1.675,—	400,—	3.091,—	10.722,53	19,08	26,81
50.000	4.772,66	1.113,50	4.593,37	10.479,63	1.000.000	1.270,—	2.335,—	500,—	4.105,—	14.584,53	20,96	29,17
60.000	6.423,66	1.563,50	5.605,87	13.593,03	1.200.000	1.524,—	3.095,—	600,—	5.219,—	18.812,03	22,65	31,35
70.000	8.201,66	2.063,50	6.018,37	16.883,53	1.400.000	1.778,—	3.930,—	700,—	6.408,—	23.291,43	24,12	33,27
80.000	10.106,66	2.613,50	7.630,87	20.313,03	1.600.000	2.032,—	4.840,—	800,—	7.672,—	28.023,03	25,44	35,03
90.000	12.011,66	3.188,50	8.643,37	23.843,53	1.800.000	2.286,—	5.800,—	900,—	8.986,—	32.829,53	26,49	36,47
100.000	13.916,66	3.788,50	9.655,87	27.361,03	2.000.000	2.540,—	6.760,—	1.000,—	10.300,—	37.661,03	27,36	37,66
150.000	23.441,66	6.788,50	14.718,37	44.948,53	3.000.000	3.810,—	12.060,—	1.500,—	17.370,—	62.318,53	29,96	41,54
200.000	32.966,66	9.788,50	19.780,87	62.536,03	4.000.000	5.080,—	17.860,—	2.000,—	24.940,—	87.476,03	31,27	43,74
400.000	71.066,66	21.788,50	40.030,87	132.888,03	8.000.000	10.160,—	46.060,—	4.000,—	60.220,—	193.106,03	33,22	48,27
500.000	90.116,66	27.788,50	50.155,87	168.061,03	10.000.000	12.700,—	62.160,—	5.000,—	79.860,—	247.921,03	33,61	49,58
1.000.000	185.366,66	57.788,50	100.780,87	343.936,03	20.000.000	25.400,—	128.000,—	10.000,—	161.400,—	505.336,03	34,39	50,53

INGEZONDEN STUKKEN.

PRODUCTIEVERDICHTING EN DE CRISIS.

Met zeer veel belangstelling las ik het in de Economisch-Statistische Berichten van 21 September j.l. onder bovengenoemd titel opgenomen artikel van den heer Ir. Ernst Hijmans.

Laat ik direct zeggen, dat ik de daarin op den voorgrond gestelde principes volkomen kan onderschrijven, omdat ik geloof, dat de toepassing ervan in de ons bekende maatschappijvormen tot werkelijke besparing en dus tot vergrooing van maatschappelijke rijkdom moet voeren. En waar de ontwikkeling der techniek en der economie tot een steeds intensievere mechanisering leidt, waardoor „de zeer aanzienlijke, indirecte kosten, verbonden aan het doen verrichten van elk uur arbeid”, gedurig vermeerderen, zal men goed doen met deze principes, overigens ook praktisch door Ir. Hijmans reeds met succes toegepast, ernstig rekening te houden. Wanneer ik echter meen, hier eenige plaatsruimte te moeten vragen, is dat, omdat Ir. Hijmans m.i. over een zeer belangrijk onderdeel van zijn betoog wel wat vlug is heengestapt.

Het betreft n.l. de zinsnede, waarin hij betoogt, dat het hoofdbestanddeel „arbeid” gereduceerd is en daardoor het hoofdbestanddeel van den prijs verschoven is naar andere factoren, terwijl ik verder de aandacht wil vestigen op het diagram, waarin de factor arbeidsloon, zooals het daar staat, slechts ongeveer 15 pCt. van de totale productiekosten uitmaakt. Waar dit diagram betrekking heeft op één bepaalde fabriek (tak van bedrijf?), en dus uiteraard slechts met het arbeidsloon van die fabriek (tak van bedrijf?) rekening houdt, zal men, aannemende dat een en ander statistisch bepaald is, moeilijk daar iets tegen in kunnen brengen. Maar de oplossing der tegenwoordige algemeene crisis hangt niet van dit speciale geval af. Hiervoor zal men rekening moeten houden met het totale bedrijfsleven. En dan wordt de zaak heel anders. Immers dan zal de factor arbeidsloon veel en veel grooter kunnen zijn, daar in de factoren „kosten vast kapitaal”, „onderhoud”, „verkoopkosten”, „materiaal” enz. ook nog groote bedragen aan arbeidsloon verscholen zitten. Hoe men dan wel dien factor arbeidsloon zou moeten bepalen is een vraagstuk, dat in het algemeen bij de zoo ingewikkelde arbeidsverdeling en bedrijfsverhoudingen moeilijk, zoo al in het geheel niet op te lossen is. Vast staat echter, dat het overigens zoo duidelijke artikel van Ir. Hijmans tot misverstamd aanleiding kan geven.

In dit verband mag ik misschien wijzen op eenige artikelen van den heer F. M. Wibaut in het Populair Wetensch. bijvoegsel van Het Volk van 6, 13 en 20 November 1920, waarin deze het verband tusschen loon en productieprijns behandelt en daarin o.a. zegt, dat er tal van bedrijven zijn, waar de kosten van den arbeid voor de productie-kosten en daarmee voor den prijs thans overheerschend zijn.

Overigens meent hij, evenals de heer Hijmans, dat besparing in de eerste plaats moet geschieden door volledige verbetering der arbeids- en der productietechniek en dat de grens van de toelaatbare besparing in de productiekosten wordt getrokken door de arbeidsvoorwaarden, die de gemeenschap zal stellen voor de arbeiders in elk bedrijf.

Persoonlijk ben ik van meening, dat de oplossing der crisis, zowel een productie- als een verdeelingsvraagstuk is en dat wij allen (dus niet alleen de z.g. werknemers) tot die oplossing kunnen bijdragen door ons verstand te gebruiken en de toring naar de nering te zetten. En ik ben er van overtuigd, dat de gemeenschap, welke wij toch ten slotte met elkaar vormen, genoeg innerlijke kracht zal bezitten om met de werkelijkheid rekening te houden, opdat voorkomen worde, dat „wij als volk boven onze kracht leven”.

Haarlem.

Ir. B. BÖLGER.

DE MOEILIKHEDEN IN DE RUBBER-CULTUUR.

Naar aanleiding van „Het vraagstuk van de beperking der Rubberproductie in den Volksraad”, voorkomende op pagina 855 van No. 301, heb ik de vrijheid het volgende te bemerken:

Het komt mij voor, dat gezien de moeilijkheden, waarin de rubberplanters verkeeren en gezien het onbegrensde aantal mogelijkheden op elk gebied, waarvoor rubber gebruikt zal kunnen worden, dat het thans op den weg der regeering ligt om een honderd-duizend gulden beschikbaar te stellen voor premien op uitvindingen, welke het gebruik van rubber in hooge mate bevorderen.

Waarom worden geen straten van rubber gemaakt? Omdat het te duur is. Welnu, is er dan geen middel te vinden om rubber nog goedkoop te leveren?

Waarom zijn alle vrachtwagens niet voorzien van rubberbanden? Ik bedoel niet vrachtauto's alleen, maar alle andere vrachtwagens, wat zou dat b.v. alleen reeds een rust geven in onze steden, waar ons thans hooren en zien vergaat van al dat lawaai.

Waarom wordt voor uitvindingen daarin geen rubber gratis door de Maatschappijen ter beschikking gesteld aan kundige chemikers?

Waarom zijn rubbervloeren een luxe en waarom vindt men deze niet of haast nooit in fabrieken of werkplaatsen? Indien goedkoop genoeg, zoude de productie van rubber het 10-voudige kunnen zijn en er zou rubber te weinig zijn.

Waarom worden niet alle machines op rubbervoeten gemonteerd? Omdat de voeten te duur zijn.

Als de regeering dus helpen moet, laat het dan alleen zijn in het aanmoedigen van hen, die zoeken naar verbeteringen, resp. vereenvoudigingen in de rubbercultuur, in de rubberverwerking en in de uitbreiding van rubbertoepassing.

A. M. TILANUS.

Friezenveen.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTOS.

Ned.	Disc. Wissels. 4½	1 Juli '15	Zweeds. R.kskb 6	6 Juli '21
Bk.	Bel. Binn. Eff. 5½	19 Oct. '20	Bk. v. Noorw. . . 6½	6 Juli '21
	Vrsch. in R.C. 6½	19 Oct. '20	Zwits. Nat. Bk. 4	13 Aug. '21
Bk. van Engeland	5½	22 Juli '21	Belg. Nat. Bk. 5-5½	19 Mei '21
Duitsche Rijkskb.	5	23 Dec. '14	Bank v. Spanje 6	4 Nov. '20
Bk. van Frankrijk	5½	28 Juli '21	Bank v. Italië. 6	20 Mei '20
Oostenr. Hong. Bk.	5	25 Juli '21	F. Res. Bk. N.Y. 5	22 Spt. '21
Nat. Bk. v. Denem.	6	5 Mei '21	Javasche Bank 3½	1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
8 Oct. '21	4¼	3½	4½	4-5/8	—	5-1/2 1)
3-8 „ '21	4¼-5/8	3½-4½	4¼-1/2	4-5/8	—	4½-5½
26 S.-1 O. '21	4¾-1/2	3¼-1/2	4½-1/2	4-5/8	—	4½-6
19-24 S. '21	4¾-1/2	3-3/4	4½-1/4	4-5/8	—	4-6
4-9 Oct. '20	4-1/8	3½-4	6¾	4-5/8	—	6-8
6-11 O. '19	3¾-4	4-1/2	4¾	4-5/8	—	6-12
20-24 Juli '14	3¾-5/16	2¼-3/4	2¼-3/4	2½-1/2	2¾	5½-7½

1) Noteering van 7 October 1921.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

In de koersen van de meest verhandelde wissels kwam deze week, met uitzondering van den dollarkoers, weinig verandering. Londen was aanvankelijk iets vaster, maar was later weer meer aangeboden. Parijs en België volgden

ongeveer dezelfde lijn. Marken schommelden percentsgewijze iets meer, maar bleven toch steeds zeer in de nabijheid van 2,50 noteeren. Alleen dollars waren flauw en liepen regelmatig terug. Vooral heden was het aanbod groot, zoodat voor 3,03 werd afgedaan. Van de minder verhandelde wissels waren Zweden en Denemarken opnieuw vaster. Vooral Denemarken kon aanzienlijk verbeteren. Daarentegen was Christiania opnieuw flauwer. Het agio van Stockholm en Christiania is nu al bijna tot 90 pCt. gestegen. Zwitserland was ook weder vaster en steeg van 54,30 tot 54,70. Madrid onveranderd. Buenos Aires vast, zonder verdere stijging. Indië iets meer aangeboden, 99 laten.

KOERSEN IN NEDERLAND

Data	Londen *)	Parijs *)	Berlijn *)	Weenen *)	Brussel **)	New York**)
3 Oct. 1921..	11.64	22.10	2.46	0.20	21.85	3.11 ³ / ₄
4 " 1921..	11.65	22.15	2.49	0.19	21.84	3.11 ³ / ₄
5 " 1921..	11.67 ¹ / ₂	22.25	2.50	0.18	21.85	3.11 ¹ / ₈
6 " 1921..	11.67	22.50	2.56	0.17 ¹ / ₂	22.09	3.08
7 " 1921..	11.66	22.32 ¹ / ₂	2.54	0.16 ¹ / ₂	21.89	3.08
8 " 1921..	11.66	22.30	2.51	0.16	—	—
Laagste d. w. ¹⁾	11.63	22.05	2.40	0.14	21.75	3.07
Hoogste " " ¹⁾	11.68 ¹ / ₂	22.57 ¹ / ₂	2.58	0.21	22.15	3.12 ³ / ₄
1 Oct. 1921..	11.65	22.32 ¹ / ₂	2.57 ¹ / ₂	0.21 ¹ / ₂	22.22 ¹ / ₂	3.15 ³ / ₈
24 Sept. 1921..	11.73	23.42 ¹ / ₂	2.90	0.27	22.30	3.14 ¹ / ₂
Muntpariteit..	12.10 ³ / ₈	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 ³ / ₄

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

¹⁾ Particuliere opgave. ²⁾ Noteering van 30 September.³⁾ Idem van 23 September.

Data	Stock-holm*)	Kopen-hagen*)	Chris-tiania*)	Zwitser-land*)	Spanje ¹⁾	Batavia ¹⁾ telegrafisch
3 Oct. 1921	69.75	56.50	38.70	54.30	40.80	99
4 " 1921	69.65	56.40	37.75	54.35	40.65	99
5 " 1921	69.80	57.70	37.25	54.47 ¹ / ₂	40.70	99
6 " 1921	70.10	58.20	37.40	54.75	40.72 ¹ / ₂	99
7 " 1921	70.10	57.50	37.30	54.70	40.55	99
8 " 1921	70.30	57.50	37.10	54.70	40.55	99
L'ste d. w. ¹⁾	69.60	56.—	37.—	54.25	40.50	99
H'ste " " ¹⁾	70.50	58.20	38.60	54.75	40.80	99
1 Oct. 1921	70.05	56.15	38.75	54.50	40.70	98 ³ / ₄ -98 ⁷ / ₈
24 Sept. 1921	69.—	56.25	40.—	54.20	40.90	98 ¹ / ₂ -99 ¹ / ₂
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. ¹⁾ Particuliere opgave.

Termijnnoteringen der Valuta-Kas.

Ecarts tusschen termijnnotering en contanten koers.
(week van 3—7 October 1921.)

Londen.	Ult. Oct.	Ult. Nov.	Ult. Dec.
Hoogste B Koers	agio ¹ / ₂ ct.	agio ³ / ₄ ct.	agio ³ / ₄ ct.
Laagste B " "	Gelijk	Pari	disagio ¹ / ₄ "
Hoogste L " "	agio ¹ / ₄ "	agio ³ / ₄ "	agio ³ / ₄ "
Laagste L " "	disagio ¹ / ₂ "	disagio ¹ / ₂ "	disagio ¹ / ₄ "
New-York.			
Hoogste B Koers	Pari	disagio ³ / ₈ ct.	disagio 1 ct.
Laagste B " "	Pari	" ¹ / ₄ "	" ¹ / ₂ "
Hoogste L " "	agio ¹ / ₄ ct.	" ³ / ₄ "	" 1 "
Laagste L " "	disagio ¹ / ₄ "	" ¹ / ₄ "	" ¹ / ₂ "
Parijs.			
Hoogste B Koers	agio ² / ₂ ct.	Pari	Pari
Laagste B " "	disagio ² / ₂ "	disagio 5 ct.	disagio ⁷ / ₂ ct.
Hoogste L " "	Pari	agio ² / ₂ "	agio ² / ₂ "
Laagste L " "	disagio ⁷ / ₂ "	disagio ⁷ / ₂ "	disag. 10 "
Brussel			
Hoogste B Koers	agio 5 ct.	agio 10 ct.	agio 15 ct.
Laagste B " "	Pari	" ² / ₂ "	" 5 "
Hoogste L " "	agio ⁷ / ₂ "	" ¹² / ₂ "	" ¹⁷ / ₂ "
Laagste L " "	Pari	" ² / ₂ "	" 5 "
Berlijn.			
Hoogste B Koers	agio ¹ / ₂ ct.	agio 1 ct.	agio 2 ct.
Laagste B " "	Pari	Pari	Pari
Hoogste L " "	agio 1 "	agio 2 "	agio 3 "
Laagste L " "	Pari	" 1 "	" 1 "

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. p. fr.)	Zicht Berlijn (in ct. p. Mrk.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
8 Oct. .. 1921	3.81.12	7.29	0.81	32.58
Laagste d. week	3.73.75	7.09	0.79	32.58
Hoogste " " "	3.81.12	7.29	0.82	32.10
1 Oct. .. 1921	3.73.—	7.08	0.80	31.96
24 Sept. .. 1921	3.73.50	7.14	0.92	31.86
Muntpariteit..	4.86.67	5.18 ¹ / ₄	95 ¹ / ₄	40 ¹ / ₄

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Plaatsen en Londen	Noteerings-eenheden	23 Sept. 1921	30 Sept. 1921	1/7 Oct. '21 Laagste	7 Oct. Hoogste	7 Oct. 1921
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 ¹⁵ / ₃₂	97 ¹ / ₁₆	97 ³ / ₈	97 ⁷ / ₁₆	97 ³ / ₈
*B. Aires ¹⁾ ..	d. p. \$	44 ³ / ₁₆	46 ¹³ / ₁₆	46 ¹³ / ₁₆	47 ¹ / ₂	47
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/5 ³ / ₄	1/5 ¹⁷ / ₃₂	1/5 ¹ / ₈	1/5 ³ / ₈	1/5 ³ / ₁₆
Hongkong ...	id. p. \$	2/10 ¹ / ₈	2/11 ³ / ₈	2/10	3/1	2/10 ¹ / ₂
Lissabon ...	d. per Mil.	6	6	5 ³ / ₄	6 ¹ / ₂	6 ¹ / ₄
Madrid ...	Peset. p. £	28.65	28.60	28.60	28.82	28.70
*Montevideo ¹⁾	d. per \$	43	44	43 ¹ / ₄	44 ³ / ₄	43 ³ / ₄
Montreal ...	\$ per £	4.14 ¹ / ₂	4.10	4.09 ¹ / ₂	4.17 ¹ / ₂	4.16
*R.d.Janeiro.	d. per Mil.	8 ³ / ₁₆	8 ³ / ₁₆	8 ³ / ₁₆	8 ¹ / ₂	8 ⁷ / ₁₆
Rome	Lires p. £	90.25	90.00	93.50	95.00	94.50
Shanghai ...	Sh. p. tael	3/9 ⁷ / ₈	4/0 ³ / ₈	3/11	4/4 ¹ / ₄	3/11 ⁷ / ₈
Singapore ..	id. p. \$	2/3 ¹⁵ / ₃₂	2 ¹ / ₄	2/3 ¹⁵ / ₁₆	2/4 ¹ / ₁₆	2/4
*Valparaiso ..	peso p. £	34.10	33.00 ²⁾	32.30	34.30	32.30
Yokohama ..	Sh. p. yen	2/6 ³ / ₈	2/6 ¹ / ₁₆	2/6	2/6 ¹ / ₁₆	2/6 ¹ / ₁₆

*) Koersen der voorafgaande dagen. ¹⁾ Telegrafisch transfert.²⁾ Noteering van 29 September.

NOTEERING VAN ZILVER

Noteering te Londen		te New York	
8 Oct. 1921	42 ³ / ₈	71 ³ / ₈	
1 " 1921	42 ⁷ / ₈	70 ⁷ / ₈	
24 Sept. 1921	41 ¹ / ₂	68 ³ / ₈	
17 " 1921	39 ³ / ₈	65	
9 Oct. 1920	56 ⁷ / ₈	85 ³ / ₄	
11 Oct. 1919	62 ⁷ / ₈	117 ¹ / ₈	
20 Juli 1914	24 ¹⁵ / ₁₆	54 ¹ / ₈	

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 10 October 1921

Activa.		
Binnenl. Wissels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 176.532.289,22 B.-bk. " 32.925.684,74 Ag.sch. " 64.057.682,27	f 273.515.656,23
Papier o. h. Buitenl. in disconto		—
Idem eigen portef. Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	f 41.409.924,—	41.409.924,—
Beleeningen op onderp.	H.-bk. f 48.459.946,62 ¹ / ₂ incl. vrsch. B.-bk. " 13.101.635,47 ¹ / ₂ in rek.-crt. Ag.sch. " 76.676.778,68	f 138.238.360,78
Op Effecten	f 125.719.760,78	
Op Goederen en Spec.	12.518.600,—	138.238.360,78
Voorschotten a. h. Rijk		13.100.739,23 ¹ / ₂
Munt en Muntmateriaal		
Munt, Goud	f 56.237.800,—	
Muntmat., Goud	" 549.730.929,59	
	f 605.968.729,59	
Munt, Zilver, enz.	" 9.252.403,53	
Muntmat., Zilver	" —	615.221.133,12
Effecten		
Bel. v. h. Res.fonds.	f 5.330.563,25	
id. van ¹ / ₈ v. h. kapit.	" 3.940.406,87 ¹ / ₂	9.270.970,12 ¹ / ₂
Geb. en Meub. der Bank		3.747.500,—
Diverse rekeningen		16.027.391,53 ¹ / ₂
		f 1.110.531.675,02 ¹ / ₂
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefonds	" 5.386.728,62 ¹ / ₂	
Bankbiljetten in omloop	" 1.030.513.335,—	
Bankassigtiën in omloop	" 1.461.513,34	
Rek.-Cour. Het Rijk	f —	
saldo's: Anderen	" 39.230.205,37	39.230.205,37
Diverse rekeningen	" 13.939.892,69	13.939.892,69
		f 1.110.531.675,02 ¹ / ₂

NED. BANK 10 October 1921 (vervolg).

Beschikbaar metaalsaldo..... f 400.239.496,29
 Op de basis van $\frac{1}{2}$ metaaldekking .... „ 185.978.485,55
 Minder bedragen aan bankbiljetten in omloop
 dan waartoe de Bank gerechtigd is.. „ 2.001.197.481,45

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	<i>Meer</i>	<i>Minder</i>
Disconto's	10.972.025,26 $\frac{1}{2}$	
Buitenlandsche wissels..	1.023.285,—	
Beleeningen		18.552.706,81 $\frac{1}{2}$
Goud		—
Zilver		305.839,90 $\frac{1}{2}$
Bankbiljetten.....		9.962.920,—
Part. Rek.-Crt. saldo's..		404.503,51

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opesichbare schulden
10 Oct. 1921.....	605.969	9.252	1.030.513	40.692
3 „ 1921.....	605.969	9.558	1.040.476	41.114
26 Sept. 1921.....	605.969	10.327	996.095	33.945
19 „ 1921.....	605.969	10.267	999.361	39.652
12 „ 1921.....	605.969	10.168	1.008.197	40.730
11 Oct. 1920.....	636.348	18.269	1.061.807	86.324
11 Oct. 1919.....	632.173	4.662	1.015.774	66.600
25 Juli 1914.....	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hieraan Schatkistpromessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar metaalsaldo	Dekkingpercentage
10 Oct. 1921	273.516	118.500	138.238	400.239	57
3 „ 1921	262.544	192.500	156.791	398.468	59
26 Sept. 1921	236.348	78.500	128.458	409.547	60
19 „ 1921	243.833	76.000	129.495	407.692	59
12 „ 1921	248.782	82.000	131.180	405.611	58
11 Oct. 1920	133.423	28.000	321.650	424.195	57
11 Oct. 1919	127.119	76.000	229.635	419.592	59
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	75

¹⁾ Op de basis van $\frac{1}{2}$ metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	3 October 1921	10 October 1921
Aan schatkistpromessen..	f 456.060.000,—	f 478.700.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst ..	„ 192.500.000,—	„ 118.500.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 241.817.000,—	„ 246.305.000,—
Aan zilverbons	„ 38.108.917,—	„ 36.168.811,50

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegraphisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opesichbare schulden
1 Oct. 1921.....	204.500		300.500	128.500
24 Sept. 1921.....	209.250		301.000	120.000
17 „ 1921.....	214.250		304.000	135.000
13 Aug. 1921.....	207.875	19.741	306.536	144.401
6 „ 1921.....	207.930	19.363	305.628	140.470
30 Juli 1921.....	208.021	18.819	300.395	140.015
23 „ 1921.....	208.188	18.449	302.656	128.184
2 Oct. 1920.....	223.903	7.583	358.259	218.877
4 Oct. 1919.....	161.046	2.872	289.025	108.415
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Beschikbaar metaalsaldo	Dekkingpercentage
1 Oct. 1921	229.000		***	118.700	48	
24 Spt. 1921	215.000		***	125.050	49	
17 „ 1921	221.500		***	126.450	50	
13 Aug. 1921	37.187	24.147	104.726	31.327	137.890	50
6 „ 1921	37.257	25.081	98.581	32.885	138.541	50
30 Juli 1921	35.768	23.318	104.443	31.808	139.213	51
23 „ 1921	35.343	22.337	105.054	26.284	140.905	52
2 Oct. 1920	29.276	34.690	138.544	23.405	116.210	40
4 Oct. 1919	11.872	14.224	185.001	31.960	84.609	41
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 ²⁾	44

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Op de basis van $\frac{1}{2}$ metaaldekking.

DE SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opesichbare schulden	Disconto's	Dio. rekeningen ¹⁾
20 Aug. 1921 ..	1.132	2.065	1.211	1.989	260
13 „ 1921 ..	1.128	2.046	1.240	2.009	191
6 „ 1921 ..	1.125	2.124	1.129	2.004	165
30 Juli 1921 ..	1.125	2.058	1.377	2.041	160
23 „ 1921 ..	1.124	1.969	1.160	2.034	162
16 „ 1921 ..	1.124	2.057	1.198	2.045	198
21 Aug. 1920 ..	1.081	2.053	1.005	1.800	709
23 Aug. 1919 ..	949	1.448	1.151	1.524	416
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
5 Oct. 1921	128.414	125.667	313.347	28.500	278.182
28 Sept. 1921	128.414	124.973	314.382	28.500	278.119
21 „ 1921	128.417	124.406	315.912	28.500	278.968
14 „ 1921	128.411	125.208	318.036	28.500	281.265
7 „ 1921	128.410	126.433	319.169	28.500	282.559
31 Aug. 1921	128.409	126.890	319.254	28.500	282.782
6 Oct. 1920	123.195	127.804	356.176	28.500	325.655
8 Oct. 1919	88.127	84.406	339.486	28.500	321.603
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekkingpercentage ¹⁾
5 Oct. '21	58.541	84.949	19.266	127.772	21.197	14,40
28 Sept. '21	33.360	80.494	12.231	105.421	21.892	18,60
21 „ '21	39.670	85.120	13.960	115.204	22.461	17,39
14 „ '21	61.242	99.810	15.053	129.548	21.653	14,97
7 „ '21	74.047	79.827	15.479	140.730	20.428	13,08
31 Aug. '21	55.102	79.800	17.801	122.976	19.970	14,60
6 Oct. '20	63.789	96.019	21.250	184.762	13.841	8,87
8 Oct. '19	57.231	81.707	23.151	120.332	22.171	15,45
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{1}{2}$

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekkingpercentage ¹⁾
30 Sept. '21	1.039.768	1.023.704	3.128.791	86.384.286	5
23 „ '21	1.040.920	1.023.705	3.626.159	82.178.940	5
15 „ '21	1.040.356	1.023.707	2.505.156	81.469.690	4
7 „ '21	1.040.430	1.023.708	3.119.006	80.727.526	5
31 Aug. '21	1.040.556	1.023.708	3.044.888	80.072.721	5
23 „ '21	1.108.107	1.091.543	3.644.332	77.190.575	6
30 Sept. '20	1.098.551	1.091.660	19.861.355	61.735.489	34
30 Sept. '19	1.115.881	1.096.571	9.045.020	29.784.100	34
23 Juli '14	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
30 Sept. 1921	1.142.218	19.980.295	10.773.500	3.043.900
23 „ 1921	982.001	10.563.153	11.264.300	3.542.800
15 „ 1921	1.035.592	14.314.155	10.262.400	2.420.200
7 „ 1921	963.069	9.517.809	10.947.600	3.034.700
31 Aug. 1921	1.002.497	13.649.599	10.915.600	2.958.600
23 „ 1921	1.031.609	9.639.476	11.536.400	3.558.900
30 Sept. 1920	54.995.623	20.053.596	33.283.400	19.815.300
30 Sept. 1919	33.859.042	13.019.450	20.954.300	9.019.200
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
6 Oct. '21	5.523.304	1.948.367	277.619	621.576	25.400.000
29 Spt. '21	5.523.096	1.948.367	277.328	622.295	24.960.000
22 „ '21	5.522.913	1.948.367	277.153	622.150	24.900.000
15 „ '21	5.522.751	1.948.367	277.101	626.782	24.900.000
7 Oct. '20	5.481.108	1.948.367	256.453	1.202.113	26.600.000
9 Oct. '19	5.574.475	1.978.278	290.603	790.257	25.050.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Cr. Particulieren	Rek. Cr. Staat
	2.273.709	68.345	2.276.863	37.792.329	2.326.329	35.037
	2.460.269	69.264	2.175.340	37.129.458	2.474.075	35.025
	2.292.533	69.479	2.197.484	36.920.973	2.389.549	26.948
	2.402.916	69.813	2.200.945	37.127.909	2.437.333	41.637
	2.330.453	481.088	2.077.849	39.567.316	3.156.434	45.601
	928.667	684.587	1.305.185	36.726.249	2.762.461	56.712
	1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metal incl. buitenl. saldi	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. prootinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Cr. partit.
6 Oct. '21	327.041	84.653	480.000	580.781	6.232.898	411.386
29 Spt. '21	326.708	84.653	480.000	614.102	6.212.237	362.325
22 „ '21	325.355	84.653	480.000	646.523	6.132.502	434.054
15 „ '21	324.492	84.653	480.000	674.940	6.182.521	507.744
7 Oct. '20	358.324	84.653	480.000	681.221	5.743.863	1.149.423
9 Oct. '19	345.454	91.490	480.000	338.242	4.692.951	2.024.299

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
	Totaal bedrag	Dekking F.R. Notes	In het buitenl.		
14 Sept. '21	2.684.501	1.796.750	—	150.001	2.491.653
7 „ '21	2.656.378	1.787.203	—	146.876	2.517.563
31 Aug. '21	2.641.061	1.799.086	—	146.859	2.481.466
24 „ '21	2.619.078	1.766.925	—	147.078	2.485.914
17 Sept. '20	1.973.127	1.365.835	111.455	160.018	3.289.681
19 Sept. '19	2.091.966	1.304.360	45.479	70.091	2.621.258

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Algem. Dekkingsperc. 1)	Percent. Gouddekking circul. 2)
14 Sept. '21	1.468.874	1.705.831	102.982	67,5	89,8
7 „ '21	1.553.407	1.718.068	103.073	66,2	87,5
31 Aug. '21	1.527.255	1.690.754	103.050	66,8	88,5
24 „ '21	1.530.560	1.673.631	103.030	66,5	87,7
17 Sept. '20	2.830.808	2.675.695	97.366	43,8	48,1
19 Sept. '19	1.999.698	2.639.174	85.208	52,5	62,5

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's. 2) Na aftrek van 35 pCt. der totale dekkingsmiddelen als dekking voor de netto deposito's.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
7 Sept. '21	810	11.485.023	1.236.233	13.036.121	2.914.007
31 Aug. '21	812	11.493.923	1.217.579	13.059.352	2.924.701
24 „ '21	812	11.497.977	1.210.452	12.995.523	2.904.760
17 „ '21	812	11.541.212	1.215.663	13.080.175	2.899.713
10 Sept. '20	818	16.923.467	1.389.478	14.171.852	2.771.208
12 Sept. '19	774	15.145.256	1.383.348	13.654.729	1.928.472

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 10 October 1921.

Ook thans weder is voor den overzicht-schrijver der buitenlandsche beurzen niet veel anders over gebleven dan een herhaling, in groote trekken, van hetgeen reeds vaker hier ter plaatse is medegedeeld. Toch zijn er wel eenige veranderingen aan te toonen, wijzigingen, die echter meer een toespitsen tot scherper verhoudingen beteekenen. Zoo is b.v. te Berlijn de koortsachtige hausse verder voortgezet, in de hand gewerkt door de maatregelen van de zijde van het beurs-bestuur, dat toch de beste bedoelingen met haar rantsoeneerings- en beperkings-politiek voor heeft. Doch, wij constateerden het reeds vroeger, een elementaire beweging als de tegenwoordige laat zich niet indammen door voorschriften van welken aard ook. Ter illustratie van deze voorschriften vermelden wij hier, dat voor de komende week, dus die van 10 tot 15 October, de beurs slechts op twee dagen geopend zal zijn, n.l. op Maandag en op Donderdag en dat op die beursdagen zoo mogelijk alle verhandelde waarden tot notering zullen komen. „Zoo mogelijk”, doch het gevolg hiervan is, dat, indien geen notering officieel tot stand komt, de betrokken waarden toch omgezet zullen worden, met alle nadeelen, die uit een niet-officieel verkeer voor het publiek kunnen ontstaan. Reeds thans valt dan ook op te merken, dat de aandacht van het groote publiek meer en meer wordt getrokken tot de niet-officieele markt, d.w.z. tot die aandelen, die nooit een officieele notering verkrijgen, doch wel in de beursruimten worden verhandeld. Het gevolg hiervan kan natuurlijk worden een zich onttrekken van de speculatie aan de toch zoo noodzakelijke controle van een officieel lichaam; te zwaarder kunnen deze gevolgen gaan wegen, indien de tendens eens omslaat en de onafgebroken aankopen van thans plaats zullen maken voor, zij het slechts bescheiden, verkoop-opdrachten. Ook hier geldt echter ten volle de uitspraak: „La critique est aisée, l'art est difficile”. Indien men, zooals thans te Berlijn, te kampen heeft met een beweging, die feitelijk iedereen over het hoofd is gegroeid in een zeer korten tijd en met een beurszaal, die in de 70er jaren is gebouwd en thans derhalve veel te klein is, is het niet eenvoudig dadelijk de juiste maatregelen voor coulante afdoeningen in een koortsachtige periode toe te passen.

Inmiddels bestaat er nog niet veel kans op een terugslag van de tendens te Berlijn. Integendeel breidt de belangstelling zich nog voortdurend uit. Thans zijn bank-aandelen tot een object van speculatie geworden, eensdeels als gevolg van het feit, dat de industriële waarden langzamerhand alle hun „beurt” hebben gehad, anderdeels in verband met de overweging, dat de banken door de enorme levendigheid in de effecten- en valuta-arbitrage-afdeelingen zeer groote winsten moeten maken.

Te Weenen heeft de hausse nog veel groter afmetingen aangenomen, vooral nu in de laatste week de opgaande tendens voor buitenlandsche deviezen ongekende verhoudingen heeft verkregen. Ten deele mogen hieraan de handelingen van een Hollandschen speculant ten grondslag liggen, wiens posities zeer omvangrijke dekkingen van vreemde deviezen te voorschijn hebben geroepen, aan den anderen kant is de inderdaad deplorabele positie van de Oostenrijksche Republiek als hoofdfactor aan te merken. Want de liquidatie van een speculatieve positie, hoe omvangrijk op zich zelve ook, kan nooit anders dan tijdelijke gevolgen hebben; de „vlucht voor de Kroon” echter duurt reeds maanden en maanden en zet zich onafgebroken voort. Het is reeds zoover gekomen, dat men te Weenen het eigen betaalmiddel zoo spoedig mogelijk tracht om te zetten in allerlei handels-artikelen, omdat men dan althans iets reëels in handen heeft, dat een zichtbare gebruiks- en ruilwaarde vertegenwoordigt.

Het spreekt vanzelf, dat onder deze handels-artikelen effecten ook een ruime plaats innemen. In enkele dagen tijds is dan ook het beurs-niveau ontzaggelijk gestegen. Keuze wordt sinds lang niet meer gemaakt; wat toevallig aangeboden wordt, wordt geaccepteerd, zoodat de koersen in het verloop van één enkelen beursdag soms met 1000 en meer procenten stijgen. Als frappante voorbeelden noemen wij hier aandelen Donau-Dampfschiffahrt, Nordbahn, Jungbunslauer Spiritus Felten & Guillaume, enz. Het geheel toont wel de zich voltrekkende débâcle van de verbrokele Oostenrijksche successie-staten.

Te Londen heeft het beursverloop zeer veel overeenkomst vertoond met het onze. Ook daar waren staats- en beleggingswaarden zeer vast, ondanks het uitbliven, ook deze week, van de disconto-verlaging en bleven aandelen sterk veronachtzaamd. Dit laatste verschijnsel heeft natuurlijk een algemeenen ondergrond, welke ook hier kan

worden gevonden in den vrij ongunstigen economischen toestand en in de houding van de wisselkoersen. Meer speciaal echter is de factor van deze week geweest het groote aanbod in petroleumwaarden, voornamelijk in aandeelen Mexican Eagle. Te opmerkelijker was dit, waar aandeelen Royal Dutch terzelfder tijd zich vrij goed op peil konden houden. Vermoedelijk moet de verkoopdrang in Mexican Eagles dan ook worden toegeschreven aan de berichten omtrent het verder verzouten van de bronnen in Mexico; deze Maatschappij wordt hierdoor in haar alrgrootste bezit aangetast, terwijl de Mexicaansche velden voor de Koninklijke Petroleum Mij. slechts een onderdeel uitmaken. Waar het Engelsche belang bij aandeelen Mexican Eagle sterk verbreid is, behoeft het geen verwondering te wekken, dat de ongunstige berichten deprimeerend op alle markt-afdeelingen hebben gewerkt.

Te Parijs was de geheele stemming meer naar den flauwen kant. De markt werd ongunstig beïnvloed door de berichten uit Londen en door beschouwingen in ernstige kringen, die betrekking hadden op de volgens sommigen naar voren gebrachte noodzakelijkheid om de kwestie der schadeloosstelling van Duitsland opnieuw te behandelen. Deze behandeling zou dan moeten voeren tot verzachting der voorwaarden, eventueel tot uitstel van de betaling der annuïteiten. Een en ander zou natuurlijk veler verwachtingen, die nog steeds gespannen zijn op het ontvangen der Duitsche gelden, den bodem ontnemen en hieruit is voor een deel de ongeanimeerde tendens te Parijs te verklaren. Voor het grootste gedeelte echter moeten ook hier de oorzaken gevonden worden in de algemeene economische momenten, die geheel Europa teisterden.

Te New York is de stemming echter opvallend beter geweest. Het publiek ziet verschillende teekenen van opleving van het economisch leven om zich heen en is hierdoor eerder geneigd aan een blijvende verbetering te gelooven. O.a. is de rentevoet gedaald, zijn de reserves in de banken toegenomen, worden de arbeiders-conflicten ietwat gemakkelijker uit den weg geruimd en zijn de prijzen van de landbouwgewassen aanmerkelijk gestegen. Vooral is dit het geval voor katoen; de laatste hausse voor dit artikel heeft de koopkracht van de betrokken planters sterk verhoogd en dit werkt terug op allerlei andere kringen. Hieruit verklaart men ook voor een deel de grootere opdrachten, die aan de staalnijverheid worden verstrekt. Thans wordt in dezen tak van nijverheid met 33 pCt. van de volle capaciteit gewerkt, terwijl dit percentage in Juli j.l. nog slechts 21 bedroeg. Ook werkt stimuleerend de omstandigheid, dat de inkomsten der spoorwegen een veel beter aspect toonen; van 202 spoorweg-systemen toonen nog slechts 57 een verlies-cijfer aan voor de maand Juli.

Te onzent is het verloop van de beurs gedurende de achter ons liggende week vrij troosteloos geweest. Niet voor staatsfondsen en beleggingswaarden; deze konden zich goed handhaven, in enkele gevallen valt zelfs een min of meer groote verbetering te constateeren. Alleen de Indische leeningen waren, op den laatsten berichts-dag, sterk aangeboden in verband met de aankondiging van een nieuwe Indische leening ad f 100.000.000.— thans a .99 pCt. en tegen een rentevoet van 6½ pCt. In zekeren zin werkt het aanbod, dat het gevolg is, van een zekere teleurstelling bij het publiek, bevredigend, omdat toch reeds bij de emissie van de eerste tranche ad f 75.000.000.— 7 pCt. obligaties bekend was, dat meerdere emissies spoedig zouden moeten volgen.

Van buitenlandse staatsfondsen waren Chineezzen en Japanners gevraagd.

	3 Oct.	6 Oct.	10 Oct.	Rijzing of daling.
5 % Ned. W. Sch. 1918	90 ³ / ₈	90 ¹⁵ / ₁₆	90 ¹ / ₂	— 1 ¹ / ₈
4½ % " " " 1916	88 ¹ / ₈	89 ⁷ / ₁₆	89	+ 7 ¹ / ₈
4 % " " " 1916	82 ¹ / ₂	82 ⁹ / ₁₆	82 ⁷ / ₁₆	— 1 ¹ / ₁₆
3½ % " " "	73	72 ³ / ₄	73 ³ / ₄	+ 3 ¹ / ₄
3 % " " "	61 ² / ₃₂	61 ⁹ / ₁₆	62 ⁷ / ₁₆	+ 3 ⁵ / ₃₂
2½ % Cert. N. W. S.	52 ¹ / ₄	52 ¹ / ₄	52 ³ / ₄	+ 1 ¹ / ₂
5 % Oost-Indië 1915	93 ¹ / ₂	92 ³ / ₈	92 ¹ / ₄	— 1 ¹ / ₄
6 % " " 1919	96 ¹ / ₈	96 ¹¹ / ₁₆	96	— 1 ¹ / ₈
4 % Oosten Kronenrente	2 ³ / ₈	2 ³ / ₈	2 ³ / ₈	
5 % Rusland 1906	6 ¹ / ₂	6 ¹ / ₂	7 ³ / ₈	+ 7 ¹ / ₈
4 % Rusl. bij Hope & Co.	7	7	7	
4½ % China Goud 1898 ..	64 ³ / ₄	65 ¹ / ₂	66 ³ / ₄	+ 2
4 % Japan 1899	62 ¹ / ₄	65	64 ¹ / ₂	+ 2 ¹ / ₄
4 % Argentinië Buitentl..	57 ³ / ₄	57 ³ / ₄	57 ³ / ₄	
5 % Brazilië 1895	58	55 ⁵ / ₈	56 ¹ / ₂	— 1 ¹ / ₂
7 % Staatsspoor	104 ¹ / ₂	104 ¹ / ₄	104 ¹ / ₂	
7 % Amsterdam	104	104	104	

De aandeelen-markt echter is, als geheel genomen, uiterst ongeanimeerd geweest. En ook een beschouwing van de

onderdeelen doet ons tot dezelfde conclusie komen. De oorzaken zijn nog steeds dezelfde gebleven: gebrek aan spankracht in economisch opzicht, gebrek aan vertrouwen bij het publiek. Zelfs indien op sommige dagen een verbetering kon intreden, hetzij als gevolg van betere suikerberichten uit Amerika en Indië, hetzij in verband met een lichte monteerling van vreemde deviezen, dan nog was het de beroepshandel, die door zijn aankopen het koerspeil steunde. Het publiek greep niet in. Verkoopers zijn er op het tegenwoordig peil niet veel meer, doch ook de kopers zijn niet te ontdekken. Het gevolg is dan ook een bijna absoluut gebrek aan affaire; lusteloos en apathisch wordt iedere beursdag doorgebracht. En, hetgeen steeds geschiedt in dergelijke omstandigheden, is thans ook gebeurd: alleen al de zeer geringe omzettingen hebben vaak heftige dalingen ten gevolge, omdat tegenover het kleine aanbod niet eens vraag genoeg kan worden gesteld.

Het heftigst hebben deze week wel aandeelen in industriele ondernemingen te lijden gehad; aandeelen Philips Gloeilampen en Hollandia Melkfabrieken moesten zich zeer belangrijke verliezen getroosten. Ook bank-aandeelen waren over de geheele linie aangeboden. Zonder bepaald aanwijsbare reden, doch geheel op „feeling” bij het publiek.

	3 Oct.	6 Oct.	10 Oct.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	150 ¹ / ₂	150 ¹ / ₂	151 ¹ / ₄	+ 3 ¹ / ₄
Koloniale Bank	115 ³ / ₄	112 ¹ / ₄	111	— 4 ³ / ₄
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	138	133 ¹ / ₈	131	— 7
Rotterd. Bankvereeniging..	110 ¹ / ₂	110 ⁷ / ₈	111	+ 1 ¹ / ₂
Amst. Superfosfaatfabriek ..	89	75	70	— 19
Van Berkel's Patent	72 ¹ / ₂	67	67 ¹ / ₄	— 5 ¹ / ₄
Insulinde Oliefabriek	9 ⁵ / ₈	9	9 ¹ / ₄	— 3 ¹ / ₈
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	88 ³ / ₄	89	89 ¹ / ₄	+ 1 ¹ / ₂
Hollandia Melkproducten ..	184 ³ / ₄	180	165 ³ / ₄	— 19
Philips' Gloeilampenfabriek	210	189	184 ³ / ₄	— 25 ¹ / ₄
R. S. Stokvis & Zonen	578	578	578	
Vereenigde Blikfabrieken ..	79	79 ¹ / ₂	83 ³ / ₈	+ 4 ⁷ / ₈
Compania Mercantil Argent.	64 ¹ / ₂	60	59	— 5 ¹ / ₂
Cultuur-Mij. d. Vorstenland	138 ¹ / ₂	131 ³ / ₄	128 ³ / ₈	— 9 ⁷ / ₈
Handelsver. Amsterdam ...	357 ¹ / ₂	345 ¹ / ₂	341	— 16 ¹ / ₂
Holl. Transatl. Handelsver.	29 ¹ / ₂	23 ¹ / ₂	29	— 1 ¹ / ₂
Linde Teves & Stokvis	78	80	79	+ 1
Van Nierop & Co's Handel-Mij.	14 ³ / ₄	13	12 ¹ / ₂	— 2 ¹ / ₄
Tels. & Co.'s Handel-Mij.	47	46	44	— 3
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	149 ³ / ₄	145 ³ / ₄	147 ¹ / ₄	— 2 ¹ / ₂
Kon. Petroleum-Mij.	428 ¹ / ₄	415 ³ / ₄	415 ³ / ₄	— 12 ¹ / ₂
Orion Petroleum-Mij.				
Afgest. Aand.	39	38	37	— 2
Steaau Romana Petroleum				
Mij. . . Afgest. Aand.	49 ⁷ / ₈	45 ¹ / ₂	42 ³ / ₈	— 7 ¹ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij. ...	90 ³ / ₈	89 ³ / ₈	88	— 2 ³ / ₈
Nederl.-Rubber-Mij.	41 ¹ / ₂	42	42	+ 1 ¹ / ₂
Oost-Java-Rubber-Mij.	145	145	143	— 2
Deli-Batavia	310	318	319	+ 9
Deli-Maatschappij	295	293	289 ¹ / ₂	— 5 ¹ / ₂
Medan-Tabak-Maatschappij ..	300	302 ¹ / ₂	297	— 3
Senembah-Maatschappij	400	399	396	— 4

Ook deze week heeft het eigenlijk geen doel iedere rubriek afzonderlijk te bespreken. De daling breidde zich over alle afdeelingen uit en had overal dezelfde oorzaken ten grondslag. Wel is het van belang, die markten te noemen, die zich in verhouding het best konden handhaven; dit waren de rubber-afdeeling en de scheepvaartmarkt, laatstgenoemde meer als rustperiode na de heftige emoties van den laatsten tijd.

	3 Oct.	6 Oct.	10 Oct.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	158	147	146	— 12
" " " "gem.eig.	144	139 ¹ / ₂	136	— 8
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij. ...	95	95	95	
Hollandsche Stoomboot-Mij.	71	71	53	— 18
Java-China-Japan-Lijn	115	112	112	— 3
Kon. Hollandsche Lloyd ...	29 ¹ / ₂	26 ⁷ / ₈	27 ³ / ₈	— 2 ¹ / ₈
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	97	92 ¹ / ₂	90	— 7
Koninkl.-Paketsvaart Mij. ...	105	102 ³ / ₈	104 ¹ / ₈	— 1 ¹ / ₂
Maatschappij Zeevaart	85	85	85	
Nederl. Scheepvaart-Unie ..	108 ³ / ₄	107 ¹ / ₂	108 ¹ / ₂	— 1 ¹ / ₄
Nievelt Goudriaan	160	149	145	— 15
Rotterdamsche Lloyd	136	132 ¹ / ₂	135	— 1
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	65	65	65	
" " „Nederland” ..	159 ¹ / ₄	156 ¹ / ₂	158	— 1 ¹ / ₄
" " „Noordzee” ...	32 ⁷ / ₈	31	31	— 1 ⁷ / ₈
" " „Oostzee”	65 ¹ / ₂	64	64 ¹ / ₂	— 1

Ook de Amerikaansche markt was ongeanimeerd, als gevolg van de dalende richting, die de dollar is ingeslagen.

	3 Oct.	6 Oct.	10 Oct.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry ..	162 $\frac{1}{2}$	165 $\frac{1}{2}$	160	- 2 $\frac{1}{2}$
Anaconda Copper	100 $\frac{1}{4}$	100 $\frac{1}{4}$	94 $\frac{1}{8}$	- $\frac{3}{4}$
Un. States Steel Corp.	101	98 $\frac{3}{4}$	96 $\frac{1}{4}$	- 4 $\frac{3}{4}$
Atchison Topeka.....	106 $\frac{13}{16}$	106 $\frac{13}{16}$	104 $\frac{1}{4}$	- 2 $\frac{9}{16}$
Southern Pacific.....	100 $\frac{1}{4}$	96 $\frac{1}{4}$	96 $\frac{1}{4}$	- 4
Union Pacific	155	147 $\frac{1}{2}$	148 $\frac{3}{4}$	- 6 $\frac{1}{4}$
Int. Merc. Marine orig. Com.	13 $\frac{3}{16}$	12 $\frac{13}{16}$	13 $\frac{7}{16}$	+ $\frac{1}{4}$
" " " " prefs.	60	55 $\frac{7}{8}$	56 $\frac{1}{8}$	- 3 $\frac{7}{8}$

De geldmarkt daarentegen bleef vast en op sommige dagen zelfs stroef; prolongatie 3 $\frac{1}{2}$ pCt.

GOEDERENHANDEL. GRANEN.

11 October 1921.

De flauwe stemming aan de internationale graanmarkten, waarvan in onze laatste twee weekberichten sprake was, heeft zich in de eerste helft der afgelopen week verder ontwikkeld. In Noord-Amerika bleef voor alle artikelen de prijs dalen en ook in Argentinië was dit het geval. De oorzaken blijven nog steeds dezelfde en wel geringe kooplust in Europa wegens de ongunstige economische toestanden en de zeer bevredigende Europeesche oogsten en verder de gunstige ontwikkeling der te veld staande oogsten in de exportlanden met sterk aanbod aan de Noord-Amerikaansche markten. Zaken in tarwe van Argentinië naar Europa waren nog steeds niet mogelijk, omdat de Zuid-Amerikaansche tarweprijs nog belangrijker is dan die in Noord-Amerika. Daar was het vooral Canada, dat bij de voortdurende prijsverlaging den toon aangaf. Winnipeg was herhaaldelijk zeer flauw met groot aanbod van tarwe en deze omstandigheid hield een herstel tegen bij de markten der Vereenigde Staten, ofschoon uit dit laatste land zoo nu en dan berichten komen, die eerder op eene iets vastere stemming zouden wijzen. Onder die berichten trekt vooral de aandacht, dat reeds een buitengewoon groot gedeelte van den tarweoogst door de boeren is verkocht en ook de verschepingen naar Europa sedert 1 Juli reeds een abnormaal groot gedeelte van het uitvoersurplus uitmaken. Reeds eenigen tijd is op die omstandigheden gewezen, doch de aanvoeren aan de markten der Vereenigde Staten bleven steeds zeer groot en het bericht maakte dus weinig indruk. In den allerlaatsten tijd echter beginnen die aanvoeren wat af te nemen.

In de laatste dagen der week toonde de tarwemarkt eenige reactie na de laatste prijsverlaging. Zaterdag noteerde Chicago geen prijsverlaging meer en gisteren was de markt daar ongeveer 2 dollarcent per 60 lbs. hooger, terwijl Winnipeg nog sterkere verhooging meldde. In Argentinië was reeds Donderdag en Vrijdag de tarweprijs gestegen, vooral ten gevolge van dekkingsvraag. Gisteren is echter bijna de helft der verhooging weder verloren

gegaan en voor de nieuwe oogst-positie zelfs bijna de geheele verhooging. De stemming aan de markten in de importlanden geeft nog steeds allerminst aanleiding tot vastere markten. De vraag voor buitenlandsche tarwe in West-Europa blijft uiterst gering. Eigenlijk kocht in de afgelopen week alleen Engeland tot de steeds dalende prijzen geregeld buitenlandsche tarwe. Hoe moeilijk het echter ook daar is, vooral spoedige posities te plaatsen, blijkt wel uit de zeer lage prijzen, waartoe spoedig verwachte Noord-Amerikaansche tarwe ver beneden Amerikaansche pariteit moest worden opgeruimd. Weliswaar zijn dus de zeer groote verschepingen van de laatste maanden uit Noord-Amerika in dat uitvoerland aanleiding tot het verwachten van betere markten, doch in Europa zelf hebben diezelfde groote verschepingen nog steeds de tegenovergestelde uitwerking. Zij zijn namelijk grooter geweest dan de behoefte en blijven te zamen met de groote eigen oogsten den kooplust en de behoefte aan nieuwe aanvoeren binnen enge grenzen houden. De verschepingen van tarwe in de afgelopen week, waarvan Noord-Amerika weder het leeuwendeel leverde, waren weder ruim voldoende en kwamen ongeveer overeen met de Europeesche behoefte aan buitenlandsche tarwe, zooals die vóór den oorlog bestond.

De loop van de markt voor voedergranen toonde groote overeenkomst met die van tarwe. In de Vereenigde Staten blijven de maïsogsten zich zeer bevredigend ontwikkelen. Het weder is daar bijna overal zeer gunstig en te zamen met teleurstellende Europeesche vraag leidde dit tot geleidelijke prijsverlaging aan de markt te Chicago. De prijs herstelde zich eenigszins in het midden der week, doch de verhooging ging daarna weder geheel verloren en van 3 October tot gisteren is de maïsprijs te Chicago per saldo 3 dollarcent per 56 lbs. gedaald. In Argentinië was de prijsbeweging van maïs ongeveer dezelfde. Ook voor dit artikel was de prijs in het eind der week wat hooger wegens dekkingsvraag, doch gisteren ging een gedeelte der verhooging weder verloren. De verschepingen van maïs naar Europa waren ook in de afgelopen week weder zeer ruim, vooral door toename der Argentijnsche afladingen. In de laatste dagen der week was de stemming in Europa iets verbeterd en werden, hoewel de omzet niet groot was, eenigszins betere prijzen betaald. Gisteren en heden was echter de stemming weder vrij belangrijk flauwer. Het aanbod van voedergranen is in West-Europa nog steeds grooter dan de vraag, die ook ten gevolge van het warme weder in verschillende landen zeer teleurstellend is.

De markt voor lijnzaad toonde in de afgelopen week weder zeer sterke fluctuaties. Na eenige zeer flauwe dagen steeg de markt in Argentinië in de laatste dagen der week circa Pes. 2,— per 100 Kgr., om gisteren echter weder eenigszins in te zinken. Gedurende de flauwe dagen bestond weder verbeterde vraag, doch zoodra de prijs zich trachtte te herstellen, verdween de belangstelling bij koo-

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Oct.	Mais Oct.	Haver Oct.	Tarwe Oct.	Mais Oct.	Lijnzaad Oct.
8 Oct. '21	—	47 $\frac{3}{8}$ ¹⁾	53 $\frac{1}{8}$ ¹⁾	14,05 ⁴⁾	7,35 ⁴⁾	17,60 ⁴⁾
1 ,, '21	—	49 $\frac{1}{4}$ ¹⁾	36,— ¹⁾	15,15	7,40	16,65
8 Oct. '20	226,—	86 $\frac{1}{2}$	54 $\frac{7}{8}$ ¹⁾	20,25 ²⁾	9,20	23,95
8 Oct. '19	226,—	136,—	70 $\frac{3}{8}$	14,40 ⁴⁾	7,70 ⁴⁾	25,20 ⁴⁾
8 Oct. '18	226,—	119 $\frac{1}{2}$	68 $\frac{3}{4}$	11,75 ⁴⁾	5,75 ⁴⁾	21,— ⁴⁾
20 Juli '14	82 ¹⁾	56 $\frac{3}{8}$ ¹⁾	36 $\frac{1}{4}$ ¹⁾	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ²⁾

¹⁾ per Dec. ²⁾ per Sept. ³⁾ per Februari. ⁴⁾ per November.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten	10 Oct. 1921	3 Oct. 1921	11 Oct. 1920
Tarwe*	15,50	16,—	32,—
Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	13,—	15,—	29,—
Mais (La Plata)	182,—	180,—	373,—
Gerst (48 lb. malting) .. ²⁾	230,—	245,—	425,—
Haver (38 lb. white cl.) .. ¹⁾	11,75	12,—	21,—
Lijnkoeken (Noord-Amerika van La Plata-zaad) ²⁾	160,—	170,—	237,50
Lijnzaad (La Plata)..... ⁴⁾	390,—	365,—	720,—

¹⁾ p. 100 K.G. ²⁾ p. 2000 K.G. ³⁾ p. 1000 K.G. ⁴⁾ per 1960 K.G. ⁵⁾ n.o. ⁶⁾ Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	3 Oct. 1921	Sedert 1 Jan. 1921	Overeenk. t/jdoak 1920	3 Oct. 1921	Sedert 1 Jan. 1921	Overeenk. t/jdoak 1920	1921	1920
Tarwe	30.773	1.182.787	414.711	435	30.896	106.721	1.213.683	520.439
Rogge	761	112.067	85.422	—	325	515	112.392	85.937
Boekweit	—	6.801	2.825	—	576	—	7.377	2.825
Mais	39.078	767.488	280.700	432	70.848	53.261	838.336	333.961
Gerst	6.094	196.768	31.871	217	8.254	918	205.022	32.789
Haver	2.203	67.397	22.326	319	3.345	—	70.742	22.326
Lijnzaad	203	120.460	34.855	7.560	102.396	24.597	222.855	59.452
Lijnkoek	1.043	88.319	31.598	—	21.432	1.406	109.751	33.004
Tarwemeel	—	46.549	24.659	—	2.303	—	48.852	24.659
Andere meelsoorten	215	34.232	22.320	164	1.512	100	35.744	22.420

pers. Het uitblijven van prijsverbetering voor olie en de moeilijke afzet van koeken deed de koopers afzien, van het betalen van den verhoogden prijs.

Nederland. Buitenlandsche tarwe wordt nog steeds weinig gekocht en ook de zaken naar Duitschland blijven zeer beperkt. De vraag naar maïs was in ons land weder groot en bij voortduring komen belangrijke zaken tot stand. Het aanbod was echter ook nu weder zeer ruim, en de prijsverhoging in Argentinië heeft zich slechts korten tijd kunnen handhaven.

In lijnzaad werd in de flauwe dagen in het midden der week een vrij groote omzet bereikt, doch nu de noteringen weder zijn verhoogd, is de kooplust vrijwel geheel verdwenen.

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 28 September 1921.

Prijzen van Amerikaansche katoen hebben dit jaar tot nu toe hun hoogtepunt bereikt. Na een paar dagen van een kalme markt heeft Amerika opnieuw de leiding genomen met een stijging van ongeveer 100 punten. Liverpool is gevolgd en de Januari-termijn noteert nu boven 14 d. per lb. Er wordt door den handel ruim gekocht, waaruit blijkt, dat er wel vertrouwen is in de vooruitzichten van de manufacturenmarkt, terwijl ook nog al dekkingsinkopen plaats vonden, daar van verschillende zijden de conditie thans op 40 pCt. wordt geschat en de vermoedelijke oogst op 6.100.000 balen. De laatste berichten van Alexandrië over den Egyptischen oogst zijn ook minder gunstig en er worden nog al zaken gedaan tot hogere prijzen.

Amerikaansche garens zijn alle duurder en voor binnenlandsch gebruik is de vraag wel wat toegenomen. Prijzen van dezelfde kwaliteiten varieeren onderling nog al, zoodat men dikwijls eerst bij verschillende spinners aan moet vragen alvorens een order te plaatsen. Er is een vrij goede vraag naar ringgarens en ook naar verschillende nummers weft, maar fabrikanten kunnen de stijging van garenprijzen niet steeds volgen en er zijn nog steeds spinners, die tot lagere prijzen verkoopen. De stijging in zilverbijzen is van goeden invloed op de vraag naar exportgarens en zoowel voor Indië als voor China wordt meer gedaan. De depreciatie van de mark belet alle zaken met Duitschland, terwijl ook de overige markten van het Continent weinig orders zenden. Egyptische garens zijn verwaarloosd, niettegenstaande de stijging van katoenprijzen.

De stemming op de doekmarkt is deze week gunstiger. Er zijn aanvragen van de meeste overzeesche markten en prijzen zijn over het algemeen wat vaster. De limites van Indië zijn meestal te laag, terwijl met China echter verschillende orders zijn afgesloten. Ook in De Levant schijnt de toestand vooruit te gaan, terwijl de berichten van Zuid-Amerika minder pessimistisch zijn dan men reeds zoo'n langen tijd gewend was. Over het algemeen is er meer vraag en schijnen de verbruikers in te zien, dat het misschien beter is nu in te koopen, dan te wachten tot prijzen opnieuw hooger zijn.

21 Sept. 28 Sept. Oost. koersen. 20 Sept. 27 Sept.

Liverpoolnoteringen. T.T. op Indië 1/5 1/4 1/3 1/4
F.G.F. Sakellaridis 25,00 28,25 T.T. op Hongkong 2/9 2/10
G.F. No. 1 Oomra 8,75 9,75 T.T. op Shanghai. 3/9 1/4 3/10

Manchester, d.d. 5 October 1921.

Na ontvangst van het Bureau-Bericht van den 3den, met een gemiddelde conditie van den oogst van Amerikaansche katoen van 42,2 pCt. en het Ginnersbericht, dat in September 2.907.000 balen waren gezuiverd, ontstond er een sterke aandrang tot verkoopen, daar deze cijfers veel gunstiger waren dan men had verwacht. Een groote daling heeft echter niet plaatsgevonden, daar verschillende dekkingsverkoopen plaats hadden en ook de industrie weer meer orders plaatste. Ten slotte zijn prijzen in Liverpool 50 punten lager dan een week geleden, terwijl Egyptische katoen duurder is daar de oogstberichten slecht blijven en vooral de kwaliteit veel minder schijnt te zijn dan in vorige jaren.

Amerikaansche garens zijn duurder, niet alleen ten gevolge van de betere vraag, doch vooral door de hogere prijzen, die voor stapelkatoen betaald moeten worden. Spinners zijn dan ook tot de conclusie gekomen, dat men voorloopig wel geen lagere katoenprijzen zal kunnen verwachten en trachten dus nu hun prijzen zooveel mogelijk op te voeren en daardoor hunne tegenwoordige verliezen te dekken. Prijzen zijn ook wel iets hooger, doch de vraag is nog zeer onbelangrijk en in de meeste gevallen wordt alleen voor directe behoefte gekocht. Noteeringen zijn voor

Amerikaansche garens 2 d. en voor Egyptische garens 4 d. hooger dan een week geleden. De exporthandel wordt ook langzamerhand beter en zoowel enkele als getwijnde garens worden voor Indië en China verkocht, hoewel de meeste limites van Indië nog te laag zijn. Holland blijft onze beste klant voor cops en heeft de laatste week geregeld gekocht.

De vraag voor manufacturen, die wij reeds in ons laatste bericht vermeldde, heeft verderen voortgang gemaakt, hoewel van Indië nog weinig orders binnenkomen. De stemming van de markt blijft gunstig en over het algemeen zijn de verwachtingen beter dan sedert geruimen tijd het geval is geweest. Wel zijn er nog niet zoo heel veel zaken afgesloten, doch dit komt ook doordat prijzen, vooral voor goederen van Egyptische garens, zeer belangrijk zijn gestegen. Het blijft dan ook moeilijk, om zaken op den huidige kostprijs te doen en hebben in vele gevallen fabrikanten nog tegen de goedkoopere prijzen, waarop zij hun grondstoffen kochten, hun orders gecalculceerd. Ook komen telegrammen van de overzeesche markten dikwijls zeer laat binnen en zijn prijzen hier dan weer hooger dan de noteringen, die men een paar dagen te voren had uitgeseind.

28 Sept. 5 Oct. Oost. koersen. 27 Sept. 4 Oct.

Liverpoolnoteringen. T.T. op Indië 1/5 1/4 1/5 1/4
F.G.F. Sakellaridis 28,25 29,75 T.T. op Hongkong 2/10 2/11 1/2
G.F. No. 1 Oomra 9,75 9,50 T.T. op Shanghai. 3/10 4/0 1/4

Noteering voor Loco-Katoen. (Middling Uplands).

	10 Oct. '21	3 Oct. '21	24 Sept. '21	11 Oct. '20	10 Oct. '19
New York voor Middling ..	19,80 c	21,35 c	20,15 c	23,— c	33,60 c
New Orleans voor Middling	19,— c	20,50 c	19,50 c	21,50 c	34,— c
Liverpool voor Ly Middling 14,66 d.)	15,53 d.)	15,30 d	18,70 d	21,34 d	

1) 10. Sept. '21. 2) 2 Sept. '21.

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens. (In duizendtallen balen).

	1 Aug. '21 tot 8 Oct. '21	Overeenkomstige perioden	
		1920-1921	1919-1920
Ontvangsten Gulf-Havens..	927	640	361
" Atlant. Havens	386	161	398
Uitvoer naar Gr. Britannië	148	194	377
" " 't Vasteland.	842	337	444
" " Japan etc...			
Voorraden in duizendtallen	8 Oct. '21	8 Oct. '20	10 Oct. '19
Amerik. havens.....	1512	904	930
Binnenland.....	1206	918	831
New York	146	30	98
New Orleans	442	215	264
Liverpool	864	825	767

SUIKER.

F. O. Licht publiceert de volgende taxatie van den a.s. Europeeschen bietsuikeroogst:

	1921/22 tons	1920/21 tons	1919/20 tons
Duitschland	1.300.000	1.106.000	715.000
Tsjecho-Slowakye ..	650.000	715.000	507.000
Frankrijk	300.000	338.000	173.000
Holland	330.000	317.000	239.000
België	270.000	243.000	147.000
Oostenrijk	16.000	14.000	5.000
Hongarije	45.000	33.000	11.000
Denemarken	149.000	137.000	158.000
Zweden	185.000	164.000	145.000
Italië	200.000	122.000	170.000
Spanje	140.000	235.000	88.000
Polen	200.000	171.000	140.000
Rusland e.a. landen .	110.000	100.000	120.000
Totaal in Europa	3.895.000	3.695.000	2.618.000

De weersgesteldheid was weliswaar over het algemeen niet bepaald gunstig voor de verdere ontwikkeling van de bieten en heeft door het gebrek aan vocht het gewicht niet veel meer toegenomen, doch kon de kwaliteit der bieten ten gevolge van de wisselwerking van warme dagen en koude nachten verbeteren. In Duitschland werd op 1 October de zeven jaar geleden ingestelde „Zwangswirt-

schaft" voor suiker weder opgeheven. De prijs voor consumptiesuiker werd door het syndicaat van suikertabrikanten op M. 350,— per 50 Ko. vastgesteld. De uitvoer van binnenlandsche suiker blijft verboden.

De zichtbare voorraden bedragen volgens F. O. Licht:

	1921	1920	1919
	tons	tons	tons
Duitsland, 1 Aug.	168.680	133.417	424.046
Tsjecho-Slowakye, 1 Aug.	156.174	93.968	230.000 ¹⁾
Frankrijk, 1 Aug.	36.711	63.678	8.550
Holland, 1 Sept.	14.821	19.786	26.542
België, 1 Sept.	12.325	19.495	28.006
Engeland, 1 Sept.	322.802	403.964	403.507
Totaal in Europa	711.513	734.308	1.120.651
Ver. Staten v. N.-Am. ..	133.518	73.670	55.485
Cuba, alle havens, 17 Sept.	1.205.000	301.127	639.852
Totaal ..	2.050.031	1.109.105	1.815.988

Op de suikermarkten deden zich geen nieuwe gezichtspunten voor en bleef de lusteloze, over het algemeen zwakke stemming aanhouden. De groote Cubavoorraden blijven aldoor op de prijzen drukken en liepen ook in de afgelopen week de noteeringen voor termijnlevering te New York verder achteruit tot 2,36 cts. voor December, 2,32 cts. voor Januari, 2,29 cts. voor Maart en 2,35 cts. voor Mei. De noteering voor spot Centrifugals is veranderd 4,23 cts. gebleven.

Op de markt in Java, die in de afgelopen week elken steun van Britsch-Indië miste, deed zich eene bepaald flauwe stemming gelden en werd zoowel superieure als bruine suiker belangrijk lager aangeboden. Aan het einde der week waren er verkoopters van superieur tot f 12,87½ e.k. zonder koopers.

Een soortgelijk verloop nam de markt hier te lande, alwaar eveneens aanbod de overhand had. Decemberlevering werd het laatst tot f 22¼ aangeboden.

¹⁾ Volgens schatting.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per loopende maand	Londen			New York 96 p Ct. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per	Amer. Granulated c.i.f.	
			Oct./Nov.	Oct./Nov.	
5 Oct. '21	f 22 7/8	Sh. 57/6	Sh. 19/3	Sh. 24/6	4,23/4,13
28 Sept. '21	„ 27 1/4	57/6	19/9	28/-	4,23/4,13
5 Oct. '20	„ —	116/-	62/6	—	8,78
5 Oct. '19	„ —	64/9	56/6	60/6	7,28
11 Juli '14	„ 11 11/32	18/-	—	—	8,26

JAVA THEE.

(Opgave Pakhuismeesteren van de Thee.)

(Herleid tot 1/1 Kisten.)

Voorraad 30 Augustus 1921	200.344
Sedert aangevoerd	12.625

212.969

Sedert afgeleverd	41.957
-------------------------	--------

Voorraad heden .....

171.012

Waarvan in de eerste hand .....

76.218

Amsterdam, 30 September 1921.

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp en Leonard Jacobson & Zonen).

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
8 Oct. 1921	1.640.000	12.325	2.976.000	15.300	87/16
1 „ 1921	1.605.000	12.325	2.975.000	15.300	81 1/2
24 Sept. 1921	1.621.000	12.325	3.074.000	15.300	89 1/16
8 Oct. 1920	427.000	7.700	2.199.000	9.500	12 1/4

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
8 Oct. 1921....	85.000	1.350.000	184.000	2.499.000
8 Oct. 1920....	64.000	815.000	220.000	3.211.000

Statistiek der firma G. Duuring & Zoon.

Zichtbare voorraad op 1 October 1921, in duizenden balen.

	1921	1920	1919	1918	1917
Voorraad in Europa ..	1.748	2.143	2.550	1.075	3.113
Stoomend { Brazilië ..	785	812	216	85	389
{ Oost-Indië.	31	—	55	?	?
n. Europa { Ver. Staten	—	—	—	—	—
	2.564	2.955	2.821	1.160	3.502
Voorraad Ver. Staten	1.341	2.010	1.350	1.897	2.615
Stoomend { Brazilië ..	497	630	707	376	707
{ Oost-Indië.	?	?	?	?	?
Ver. Staten	4.402	5.595	4.878	3.433	6.824
Voorraad in Rio	1.611	400	595	821	445
„ „ Santos..	2.944	1.963	4.922	6.962	2.829
„ „ Bahia ..	34	24	23	61	65
Totaal.....	8.991	7.982	10.418	11.277	10.163
Op 1 September	9.063	7.526	10.248	10.891	9.231
Op 1 Juli	8.700	6.750	10.336	11.702	7.778

KAPOK.

(Opgave van de Makelaars Gebrs. van der Vies, Amsterdam.)

Kapokstatistiek op 30 September 1921.

Importeurs:	Voorr. Aanv.		Verk. Voorr.	
	1 Jan. tot 1921	30 Sept. tot	30 Sept.	30 Sept. op
H. G. Th. Crone.....	507	3822	4329	—
Edgar & Co.	—	1412	1412	—
Van Eeghen & Co.	334	11899	12015	218
Hand. Venn. Maintz & Co.	—	3568	3568	—
Hoving & Beer.....	200	1013	1213	—
Internationale Prod. Cie.	1058	232	1290	—
Landb. Mij. „Geboegan“..	—	226	226	—
Mij. v. Hand., Ind. en Cult.	—	417	417	—
Mendes De Jong & Co...	—	1265	1265	—
Mirandolle Voûte & Co...	2253	16238	18417	74
Ned. Mij. v. Overzeehandel	500	8256	8756	—
S. L. van Nierop & Co.'s Mij.	933	6221	7154	—
C. Strauss—Evans	—	1482	1482	—
W. Tengbergen & Co.....	—	900	900	—
Voûte & Co.....	—	1200	1200	—
Weise & Co.....	270	7113	7357	26
Order.....	—	240	240	—
	6055	65504	71241	318

COPRA.

De markt was deze week weder flauw gestemd, en waar er in den laatsten tijd zeer veel copra wordt aangevoerd, en wordt verwacht, is het aanbod van tijd tot tijd dringend.

De noteeringen zijn:

Java f.m.s. stoomend	f 36,—
„ „ Augustus/October	„ 36,—
„ „ September/November ..	„ 36,—
„ „ October/December ..	„ 35,75

10 October 1921.

RUBBER.

In de afgelopen week was de markt wat kalmer gestemd. Amerika blijft regelmatig koper van loco standaard soorten waarvoor goede prijzen betaald worden. Aangezien men nog geen aanleiding kan vinden de biedingen in dollars te verhoogen en de dollarkoers in den loop der week langzamerhand achteruitliep gingen de prijzen in guldens iets terug.

De noteeringen zijn: einde voorafgaande week:

Prima Crêpe loco	47 1/2 c.	48 c.
„ „ Nov./Dec.	50 1/2 „	49 „
„ „ Jan./Maart	52 „	52 „
Smoked Sheets loco	50 „	50 „
„ „ Nov./Dec.	50 1/2 „	50 1/2 „
„ „ Jan./Maart	51 1/2 „	52 „

10 October 1921.

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.

De La Plata-markt blijft vast en het aangeboden wordt geregeld opgenomen tot iets hogere prijzen.

Buenos Aires offreert:

Buenos Aires Americanos 10% d., Montevideo Americanos 13 1/4 d., Cordoba's Americanos 13 1/4 d., c.i.f. Rotterdam, verscheppingsgewicht.

Afgedaan werden o.a.:
1400 Singapore buffels; 1500 Bovril Cows.; 2000 Buenos Aires Campos.

Inlandsche huiden: Stationnair.

Kalfsvellen: worden tot verhoogde prijzen uit de markt genomen.

Looistoffen: voor Mimosa prijshoudend. Quebracho kalmer en iets lager aangeboden.

Rotterdam, 8 October 1921.

VERKEERSWEZEN.

INKLARINGEN.

IJMUIDEN.

Landen van herkomst	September 1921		September 1920	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	14	16.297	19	9.525
Groot-Brittannië	112	70.194	71	54.228
Duitsland	43	54.633	36	25.750
Noorwegen	1	368	7	2.818
Zweden	13	8.564	34	14.753
Denemarken ..	6	2.706	5	2.409
Finland	61	2.8351	55	33.589
België	6	1.542	5	3.676
Frankrijk	12	2.515	13	5.753
Spanje	5	3.703	4	2.883
Portugal	1	720	1	640
Italië	2	1.878	—	—
Levant	1	1.103	2	3.108
Senegal, Dakar..	—	—	1	709
O. Westk. Afrika	1	949	—	—
Ned. Oost-Indië	10	41.043	3	9.292
And. Aziat. hav.	1	4.064	—	—
Vereen. Staten..	11	36.484	1	2.286
Midden-Amerika	—	—	4	6.748
Ned. West-Indië	—	—	—	—
Ned. Antillen..	3	5.657	1	4.385
Argent., Uruguay	5	22.067	4	25.761
Chili	1	1.619	—	—
Totaal	309	304.447	266	208.313
Periode 1 Jan. — 30 September..	1.890	2.093.085	1.656	1.515.848
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	122	170.319	125	135.090
Britsche	65	61.966	19	14.453
Duitsche	91	42.304	97	32.888
Noorsche	10	6.234	6	3.985
Belgische	—	—	7	10.593
Fransche	8	4.350	1	121
Zweedsche.....	9	5.156	6	2.508
Vereenigde Stat.	1	5.395	1	2.891
Andere	3	8.723	3	1.399
Totaal	309	304.447	266	208.313

(Vereenigde Scheepsagenturen van Halverhout & Zwart en Zurmühlen & Co.)

DORDRECHT.

Landen van herkomst	September 1921		September 1920	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	3	511	1	184
Groot-Brittannië	1	102	2	259
Duitsland	18	5.161	—	—
Denemarken	—	—	2	513
Letland	2	1.329	1	384
België	1	807	2	321
Totaal	25	7.910	8	1.661
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	1	126	5	1.018
Britsche	—	—	2	259
Duitsche	22	6.325	1	384
Noorsche	1	652	—	—
Finsche	1	807	—	—
Totaal	25	7.910	8	1.661

(Gerard Mauritz.)

DELFIJL.

Landen van herkomst	September 1921		September 1920	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	2	978	—	—
Groot-Brittannië	2	1.254	—	—
Duitsland	14	1.135	21	2.301
Noorwegen	2	191	—	—
Zweden	8	873	14	1.462
Denemarken ..	1	72	7	719
Finland	5	1.690	9	2.730
Chili	1	1.724	—	—
Totaal	35	7.917	51	7.212
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	14	2.598	23	1.944
Britsche	1	689	—	—
Duitsche	15	2.374	28	5.266
Noorsche	2	1.816	—	—
Zweedsche.....	3	440	—	—
Totaal	35	7.917	51	7.212

(A. van Dijk.)

SCHIEPVAART.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/ R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
3-8 Oct. 1921	—	—	4/-	4/-	20/-	20/-
26 S.-1 Oct. 1921	—	—	4/3	4/3	23/-	23/-
4-9 Oct. 1920	—	—	14/-	14/-	87/6	87/6
4-11 Oct. 1919	—	—	f 80,- ¹⁾	8/6 ²⁾	170/-	65/- ²⁾
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 ^{1/4}	1/11 ^{1/4}	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff					Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genoa	Port Said	La Plata/Rioter	Rotterdam	Gothenburg	
3-8 Oct. 1921	8/3	13/-	13/-	15/-	6/3	9/-	
26 S.-1 O. 1921	8/3	13/3	13/-	14/-	6/6	9/-	
4-9 Oct. 1920	30/-	45/-	40/-	52/6	22/6	Kr. 25	
6-11 Oct. 1919	50/-	50/6	52/-	45/-	f 10,-	Kr. 60	
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-	

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladostock West Europa	Chilt West Europa (salpeter)
26 Sept.-1 Oct. 1921..	30/-	—	—	32/8
4-9 Oct. 1920..	90/-	115/-	—	—
6-11 Oct. 1919..	127/6	215/-	—	245/-
Juli 1914..	14/6	16/3	25/-	22/3

¹⁾ Per ton stukgoed. ²⁾ Voor Britsche schepen.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteringen per ton van 10/5 K.G.

RIJNVAART.

Week van 3 October tot 10 October 1921.

In het begin der afgelopen week werden de ertsvrachten van Rotterdam naar de Ruhrhavens met 80/90 cents per last bij ¼ lostijd genoteerd. Door den dalenden waterstand was einde der week minder scheepsruimte disponibel, waardoor de vrachten tot f 1,70 per last konden oplopen. Ook de scheepshuur per dagton kon zich van 2½ cents tot 4 cents verbeteren.

De sleeploonen van Rotterdam naar de Ruhrhavens bedroegen 50/60 cents per last.

Het sleeploon Ruhr-Mannheim werd met Mk. 24,— tot Mk. 25,— per last genoteerd.

De vracht voor exportkolen Ruhrhavens-Rotterdam bedroeg begin en midden der week 90 cents, einde der week f 1,— per ton met vrij sleepen.

De waterstand daalde geleidelijk; Cauber Pegel noteerde einde der week Mtr. 0,90.

